[redacted]

У ФРУШКОЙ ГОРИ

1854.

од

М. С. СРБКИНЂ.

III.

У НОВОМ САДУ,
књигопечатњом Игната Фукса
1866.

Р19 Ср II 18/3.1

У ФРУШКОЙ ГОРИ

1854.

од

М. С. СРБКИНѢ.

У НОВОМ САДУ,
печатньом Игнята Фукса,
1866.

178099
Инв. Ор.

ПОСВЕЋЕНО

С П О М Е Н У

МОЙ РОДИТЕЉА.

Нит' има речи, нит' суза има

Што могу бити довољним знаком

Каква е детету туга у грудима

Без родитеља остати самом. —

Августа 24. у вече.

„Стан' месече куда хиташ тако?"
(Шумадинка).

Ој месече небу на високо!
К теби дижем моє сузно око,
Питаюћ' те: дал' те сада гледи
Братац. коме моє срце слѣди?
Дал' те гледи, и шта вели:
Дал' к своима дальни жели?

*

Видишли га овога вечера
Код каквога у свету єзера
Тугујућа: о єзеро лепо!
Дому моме ти си предалеко;
За то с' на ме' ти не люти
Суза моя што те мути.

*

Ил' га видиш гдѣ усамлѣн хода
Туђим краєм, пак се сећа свога
И тугує: Поляно зелена!
Єси лепа, ал ни си милена;
Над тобом є небо туђе,
Ниє Небо моє куће!

*

Ил под туђим кровом сад унива,
Сузе рони место да почива,
И ядує: Овај месец бледи
Сада на кров мога оца гледи,
Оца, Мајку види мою,
И за Сином сузу кою.

*

Мож'да тако преко бела света
Мой се поглед са нѣговим срета
У твом зраку о месече сяйни,
Кои видиш сав тай свіет дальни?
О, кажи ми да є тако,
Да те гледим сву ноћ 'вако!

Августа 25. у вече.

Лепом залазку сунца слѣдова красна сяйност месеца.

Како ноћи подуже, а пун месец буде, праве девойке прело као што є и вечерас. Оне се скупе код коє другарице, наложе на сред авліє ватру, поседаю у наоколо, преду куделю, и певаю разне прелске песме, и сад баш допиру до мене гласи ове прелске песме:

Преле су прелѣ с вечера
Спрам оног сайног месеца.
Свака ми преля весело
Окреће танко вретено
До само Яна девойка:
Яна окреће танко вретено
А рони сузе потіо;
Єр она нема Оца ни Майке,
Єр она нема Браца ни Сеє
До єдно драго на срцу
У драгог има Отац и Майка,
У драгог има Братац и Сея,
Па неда Отац и Майка
И неда Братац и Сея
Да узме Яну девойку
Што Яна нема никога.

Или причаю какву Преповетку што се Преляма у старо доба догађало и привиђало на прелу.

Преповедка:

У давно старо доба преле су прелѣ кад є пун месец на небу био, и зреле шльиве, и брескве, а помало и грожђе. Оне су седеле у єдном гувну, ако єдне велике рупе. Кад є месец на по ноћи стаяо, рекне єдна девойка: „Сад є поноћ, сад можемо и какву авет видити.“ У тай ма дође код ньи жена у бело убрађена, и рече им: децо! Чувайте сад ваша вретена, єр чіє вретено сад у рупу падне, онеће се мати створити кравом. Нѣ нестане, адевойци чиє є гувно било упадне вретено у рупу. Она брже одтрчи кући, кад тамо, а нѣна мати — крава! Она стане плакати и кукати, а мати іой рекне: „Немой ћерко плакати, то ти помоћи неможе, я остадо крава; него єдно што би ми одлакшало то є, да ме ти сваки дан у Пашу водиш, да те се моє очи нагледе! Тако сваки дан водила є она свою матер-краву у Пашу, и седела код нѣ по цео дан. Отац іой се ожени, и маћія доведе кћер нѣни година, коя є врло леня била, али маћія да свою кћер мужу омили, изкрадала є из куће, пак давала да се преде, тка, и шіє, а мужу се после хвалила да є то све нѣна кћи урадила, а нѣтова кћи да є леньштина од света. „Чекай, рече му єдно веће, сутра ћу іой дати єдну кудельчицу да опреде, па и то срести неће.“ Кад у ютру она пун џак куделѣ крави на леђа натовари, а Пасторки заповеди да то све опрести мора, или нека неиде кући. Она сирота кад одведе матер на пашу почне плакати и куделю прести, мати є запита што плаче, кад она каже, онда мати рекне: „Небой се дете моє! Промоли жицу кроз моє уво, па ти семо окрећи вретено, а я ћу прести.“ И тако буде сав џак куделѣ определен. Кад сутра дан а маћія

ньой да два цака куделѣ, и заповеди да и то до мрака опредено бити мора. Девойка са своіом матером и та два цака опреде, и прећу кући донесе, трећи дан да іой мати три цака куделѣ, и заповеди да и то опредено бити мора, она и та три цака са своіом матером опреде, али се маћія прикрала да види ко то ньойзи прести помаже, кад виде да то крава ради, одма у вече рекне мужу: „Човече! Айде да ми ту нашу краву убіємо: ніє нам ни од какве асне, а уз ню нам дангуби велика девойка.“ Муж се найпре одпирао да є неда убити, али жена га се ніє тела манути док ніє обећао да ће краву убити. У ютру опет одведе кћи матер у Пашу, седне код нѣ и стане из гласа плакати. „Што плачеш ћерко? упита є мати, како нећу плакати, одговори она, кад ће сутра да те заколю. „Па нека, рекне іой мати, само ти немой мога меса єсти, него сваку мою кошчицу скупи, па закопай под кућни праг.“ Она тако и радила: све кости материне скупила и закопала под кућни праг, кад у први светац, а маћія са своіом кћером обуче се лепо па оде у цркву, а ню остави да зготови ручак, іош к тому просне пун цак ситне проє, и заповеди да мора све до зрна скупити. Оне оду у цркву, а она остане плачући кад наєданпут али дођоше два анђела и рекоше іой да неплаче, него да се уміє и очешля, па да одкопа испод кућнѣг прага, ди є материне кости закопала, тамо ће наћи за себе альине, а ми ћемо, рекоше то све урадити, а ти се обуци, па иди у цркву. Она се уміє и очешля, а кад одкопа под прагом оно место материни костію нађе альине од самога злата. Обуче те альине, обує и ципеле златне коє су ту биле, па оде у цркву. Сав свет є у ню гледо, а нико є ніє могао познати, ни сама маћія, кћи нѣна. Пре него се служба свршила, изађе она из цркве, и дође кући, гди нађе све урађено, почишћено и спремно, као да є десет жена оставила.

Брже се свуче, альине остави где су и биле, она обуче своє риставе альине, изпрля руке и образ, разчупави косу, па седне тако на огньиште, ето ти маћіє из цркве, како иде она на ню дрекне: „Пепелґро! да си видила каква є у цркви девойка била, сва у злату. А ко ти є помого то урадити? ако будеш кога звала, знай да ћу те убити.“ Кад дође други светац, маћія направи іош већи вашар по кући, проспе два цака ситне проє, и заповеди іой да то мора спремити, и опет ручак зготовити, и колача умесити. Она опет стане плакати, а анђели дођу и кажу іой да неплаче, да ће они опет то све урадити, а она нека се обуче, па нека иде опет у цркву. У то време путовао туда царев син, и био у цркви, кад виде девойку у златном руву, он ніє ока с ње скинуо, тако му се допала, а била є и од себе врло лепа. Она опет изађе пре, дође кући, гди опет све урађено нађе. Царев Син питао є све редом у цркви чія є то девойка, али нико ніє знао казати. Найпосле ишао є од куће до куће да би є познао, али ко ће познати, а особито ню є маћія сакрила кад є царев син до ньине куће дошао, а свою кћер лепо обукла, па пред њга извела али бадава. Кад дође неделя, маћія опет сву кућу развашарц, проспе три цака ситне проє, ньой заповеди да то све спреми, и да ій с ручком дочека, свою кћер обуче што лепше може, па оде у цркву, єр царски син ніє ни очо из села, што се надао да ће опет девойку у цркви видити. Анђели опет дођу, ню оправе у цркву, а они остану код куће. Кад у цркви, опет царев син ока с ње не скида, кад она пође да иде, он брже за ньом, она брже да побегне, па запне ногом за праг, и спадне іой ципсла, кою ніє имала кад дигнути, само да побегне да не дозна маћія да є то она била, дође кући брже се свуче, а царев син узме ципелу па од куће до куће свакой девойки да проба ципелу, кад дође до оне чія

є ципела била а ню маћія сакріє под корито, а свою кћер изведе, кад тамо а ципела неможе ни на прсте да стане, царев син запита имаюл іош какву кћер, „немамо“ одговори маћія, и царев син жалостан пође да иде, ал у єданпут слете она два анђела ка два голуба, падну царевом сину на рамена, с нћгови рамена на корито, он се онда досети шта є, дигне корито, и девойка обує свою ципелу, кад царев син види да є то она девойка, рекне іой да изнесе и ону другу ципелу, и оно руво, па да се обуче, она то учини, а царев син узме є за руку, па одведе у цркву, и венча се с њоме, и одведе є двору своме.

Августа 26. у вече.

Вечерньой звезди.

Одавно тако звездице мила
Када твой зрачак на небу сине
И плови ближе и ближе к брегу
Да за нћм' зађе, зађе и мине,

*

Пратим я тебе са прага мога
Док не заиђем за брежак онай,
Па кад се око с тобом разстане
Срца є мога ваки опроштай:

*

Лаку ти ноћ'цу звездице мила!
Твой є залазак надежда моя
Да ће за тобом сванути ютро,
Што води друга сестрица твоя,

*

Љубки зрак сунца синути светло
На другой страни небесног свода,
Али то сунце да ће бити:
Сунце слободе србскога рода.

*

Ко твоіой зраци што рано зађу
Зашла є сяйна слобода србска,
Кою є у ноћ свалила дугу
Неслога наша проклета мрзка.

*

Лаку ти ноћцу звездице мила!
Непраштаймо се іош дуго тако:
Већ скоро да те поздравит' могу:
Роди се Србству сунашце ярко.

Августа 27 у ютру.

Седећи око стола где смо доручковали поводом разговора о садашњем рату кои из свога пламена зраке надежде Србству просипа, зажели мой отац да іош єдаред прочитам ону Љубомира Ненадовића песму

„Стамболе горди у море тони!“

На кою сам се и я одазвала:

Да Бог да тоно хаждая люди,
Дошло є време да му Бог суди,
За грозна дѣла гдѣ-год є дошо,
За яук света куд код є прошо.
Четир и по вѣка крв людску лиє
И іош тирянством престао ніє;
Іош пишти Босна и млоге стране
Коима Стамбол задає ране:
Робова писка чує се свуда,

Да се и небо стреса од чуда;
Са грома муњом сад рази врага
Да га отисне од Божја прага
Христове Цркве, кою он гази,
Сам Бог ће зато сад да га згази.
Стамболе грозни! прошлост погледай,
У пѣном мору себе огледай,
Видићеш образ најгрђи да т' є
Од свію грдни што свет познає,
Па онда скрисе од Бо'жєг гнѣва
Кои сад с' више на тебе сева.

У вече.

Наука човеку.

Нека си обасут славом и златом,
Свачим што судба може донети,
Имай цео свет под твоіом владом;
Нека си кадар свуда узпѣти,
Али при свему томе ако ти фали:
Срце поштено у твоим груд'ма
Што овај живот спокойним прави,
Онда си највећи сиромак међ' људма!

Августа 28 у вечн.

Писмо єдной пріятељици.

Бистрина ума твога и твоє за Србство моим равно осећанѣ таково є споєнѣ душа наши да невиђенѣ читави година, и разстанак највећим простором света, неможе чувство пріятељства у мом срцу

ослабити, као што сам уверена да ни у твом срцу ослабити неће, ма да домаће околности твоє руке вежу, те ми неможеш као негда често писати. Твоє — не као до сад писмо — него писманце тронуло ме є до Суза гдѣ велиш: „Успава моє дете — коє се нешто узцвркало — вальда му ниє добро, па хиташ док се ніє пробудило са ово неколико врстица у коима те моє Срце пита: Єси с' здрава и на миру кад ми ништа непишеш одкако си из Беча дошла? Поням те како ти є у Бечу било где си туђу сяйност гледала и помишляла да и наше тако сяйно беше.“ и пр.

Добро си ме поняла као да си моим очима гледала Мађарску депутацію кад є ишла да поздрави доведену младу Царицу; Депутацію предводіо є сам царски Стриц Надвојвода Албрехт, за њим идоше осамдесет мађарски великаша у свом богатом народњѣм оделу коє є трептало у злату и драгом камењу, на глави калпаци и челенке, коє ме є опоминяло на юнаке наше царевине тако, да су ми Сузе на очи грунуѣе. — Сећало ме да са предцима ови честити потомака и наши Срби воєваше за Аустрію, и да и они у награду добише племства и спаилука, па где су сад те наше спаиє, то наше благородство, да овима равно представи свой народ кои є пун заслуге за аустріински дом? Нема ій! Упропастили славу имена и сво богатство своій славни предака! Српски спаилуци данас су иманѣ туђинаца, злосретньи наслѣдници одпадници и одтуђеници од свога тако славног народа! После є о том реч и код св. княза Михаила била, како є морала наша депутаціа у фракићима према ове сяйне свите изгледати. —

Овакови појави наравно да су дубоко засецали у моє о свом народу осећаюће срце.

Мало ми є тога било, него іош морадо и изкусити како се мисли о српском народу онде — гди српске крви млого проливене има:

Єдног дана одем код фотографа Іовановића да фотографира, он беше код кнеза, а я га чека код нѣгове матере, у єданпут сво ти уђе у собу єдан Господин и Госпоя, обоє средовечни Господин врло учтиво запито где є г. Іовановић, од ког се вели о нечем известити жели. Я их понудим да седну, єр домаћица незнада немачки. Госпоя поче разговор с тим да іой се по лицу страна видим, прем да по изговору не би то рекла, одкуда сам дакле? Кад я каза из кога сам краја, онда Господин Госпои рече: „Die Dame könnte vielleicht auch uns Auskunft geben wie es in Serbien ist?“ На коє Госпоя рече ми да є то муж нѣн, и да є у Србіи тражио какву докторску штацію пак є добіо позив од србског правительства да иде у Крушевац, и за то да су дошли да Іовановића питаю како є у Србіи, єр су чули да они у Србіи ни са животом камо л' са иманѣм сигурни бити могу, єр су Срби саме пустаіє, да добри путова нема, осим нешто мало око Београда, а далѣ се пешке иђи мора, нити они своє ствари до Крушевца однети могу; Србія да не изгледа као народни обитавани предѣл тако є шумом и коровом обрастла, да друге воћке нема до дивльи ябука и крушака по шумама, а шуме да су пуне куряци, и да ћею у Крушевцу више куряци сусрести него люди; живе душе да нема с коіом би могли „конверзирати“ — , Den das ganze Volk ist wild und roh!“ Сад представи себи камо ми є било слушати да се тако гадно карактеризира земля и народ кои се пред очима целе Европе тукао са Турчином кои є и wild и roh, и Тиран! Добро ме познаєш, да имам срце као у ягнѣта добро, ал у онай ма тако сам била люта, да би бечку даму сву разчупати могла, и они су то примѣтили, єр ми доктор рече да се на мени види да сам велика патриоткиня. То єсам, одговорим, и као таква кажем вам да ни єдном изображеном Аустриянцу не чини чести незнати ништа о єдном христіанском народу кога се

земля са овим царством граничи, од кога єдан део народа и у овом царству живи, и чини му велике услуге своіом юначком десницом.

У осталом остає ми пріятна опомен на те дане. Круг кои се код Вука стиче састои се из изображене класе люди, ови, и ако туђинци о нами и нак узвишено мисле, особито цене нашу народну поезию, држе є за бисер европске литературе, а Србе за урођене юнаке, а такова нас оцена годила є чувству моме, као и сабраштай са тако изображеним друштвом, чега сам у моіой домовини лишена, али єданпут волела би била да сам далеко под моіом марелом сама, него у кругу тога друштва:

У Бечу првога мая пред ноћ извози се сав царски двор т. е. женске, у Пратер, и све остале великашице, а Цар, Царски принцеви, и сви остали великаши излазе на коньма, жительство Бечко излази пешке у шетню, и то ти є торжество майско. — — —

Кад су тако явни скупови онда у Бечу, младе женске неиду саме, нити са каквом старом госпођом, него се придруже каквом друштву где є отац са кћерима, брат са сестрама, или муж са женом, тако се ими придружимо Франклу, и нѣговой госпођи.

Шетаюћи нам тако по густой ладовини Пратера покрай горе — доле провозећесе сяйности великашица, сретнемо се са єдним Господином, ког дотле видила ни сам, ког ми Франкл као Списателя представи. Франкл кои є дотле са Мином и самном ишао, остане са Мином, Списатель и я пођемо напред, за нама Франкл и Мина, за ньима Вукова и Франклова Госпођа. Идући тако почне Списатель самном разговор са питанѣм, шта є већ од мои дѣла печатано, сигурно млого, ер, вели. како ми є Франкл казивао каквим родолюбіем ваше песме дину, то сам уверен, да су се Срби, а нарочито Србкинѣ грабили да им Мецени буду, а Срба чуєм да има богати, „dan auch ist der Fürst und die Fürstin da, auch Ihre Bischöfe

thun unzweifelhaft viel für die Literatur des Volkes.“ Мене би срамота да са истином одговорим да ме за моє песме іош нико запитао ніє, а камол' о свом трошку издао (до Медаковић єдну малу кньижицу) да су таке среће и важнія пера; єр у архиви єду мольци дѣла наши како славни люди. Ту сам ти већ волела да сам под моіом марелом него у друштву тога славног Списателя: єр лагати греота, а истину казати срамота; онда ти се сетим нашег Доситея кои рече да є и лаж кад кад пробитачна, па одговорим онако како ніє пала сенка на лице Србина. — По том ме є питао за наше пѣснике, кои є од ньи најпопуларніи, имал' да кога песме у народ уђу и да се у народу певаю, гласови — аріє на инштрументима свираю? Я каква сам певачица, и како у друштва идем, да ніє мог гитара, неби му знала казати за лепе песме Васе Живковића коє я найрадіє свирам, и странцу изтумачим песму „Србске кћери чарнооке“ нарочито због оног израза:

„Пре ће сунце ноћом сяти
Него што ће Србин дати
Да кад срце од любови біє
Око нѣга туђинка се віє“. —

Песма му се допала, те є и име пѣсника записао. — После пређе питанѣ шта сам читала? Ту сам добро на край изилазила, єр ти знаш да сам я млого читала, да ми є немачка литература сва позната, али кад поче питати шта сам учила, и коє є мой „Lieblings Studium“ био? Нуто моє неволѣ сад! Шта ћу да одговорим кад ни сам ништа учила осим у детинству „Науку Христіанску“ од оца мога? Срећом пређе к нама Франкл и рече: Gehe du mit dem Fräulein Karadyić, und ich gehe mit unsern Gast, aus der schönen Fruschka“. И тако смо до куће дошли. — Имала сам прилику познати и оне наше архіереє коє нисам пре познавала, темишварског и далма-

тинског, долазили су код Вука. За сво време мога у Бечу бавленя, сазивала є Мина сваког четвртка у вече све своє другарице, а ове опет нас свака редом, желећи да мени остане пріятна опомена на пробавлѣне дане у Бечу, и заиста да се радо враћам успоменом у ньиов круг.

Походила сам сва знатна заведенія. У заведенію слепи яко сам тронута била. Іош како се приближиш ньиовом обиталишту обузмете чувство да ту живе они коима є светлост дана вечно потамнила! како си под капію ступіо виде твоє очи цркву и надпис над црквени врати кои ти показує кога ћеш сад видити „Блажени кои невиде, али верую“. И заиста они се тако воспитаваю да іи вера блаженим чини. Кад сам се међу ньима нашла, чинило ми се да ни сам међу земним створовима, таково упечатленѣ чини неки израз блаженства кои читаш на ньиовим лицима, нарочито кад су нам псалме пояли. После нам ньиов учитель каже да се они нарочито у вери воспитаваю, и оним обучуваю што на душу дѣйствує и узвишаває, да се не би у свом станю несрећни осећали, и на Бога роптали. Псалме Давидове, Библіа и Евангеліє, то им є Читанка, слова су онако као на повцима, само млого већа, коє они прстима пипаю и читаю, али то иде за удивленіє брзо. Они уче и музику коя є поезіи сродна и на душу дѣйствує. Ньи две свирале су на клавиру у четири руке, а єдан дечак од шестнайст-седамнайст година, у віолину, и тай ће скорим као вештак на бину ступити. Ту видиш истину они речи да Господ слепце умудрує: Такови лепи женски послова показаше нам, да ни ми, коє оба ока наша на посо спуштамо, лепше израдити не можемо, нити ћеш код нас видити да єдан окати шіє онако лепо и тврдо ципелу, као што сам видила да міє слепац. Мушки кад школу сврше, а ни су вештаци у музики или певаню, иду на занат у радіоницу истог заведенія, и ту ћеш видити да све занате овога

света слепци раде, найпосле и копче праве! А колико ли има код нас и мужки и женски да су код очію слепи.

Све што є у Бечу вредно да странац види, видила сам све и я. Био є єдан излог слика, ту сам између остали лепи изображенія видила єдан венац од грожђа тако природи веран да би на нѣга слетали чворци. Тай є венац продат за шест хиляда форинти, а наша Раваница живописана є мислим за четир хиляде, ако неће бити манѣ. Како умемо оценити вештину. — Из истог излога продато є єдно портре Наполеона I. кажу за двадесет хиляда форинти, купіо га є Француз, а да од куд изкрсне нашега Душана таково портре, сумням да би до те оцене дошло. У Бечу има колико заведенія за изображенѣ женске деце и найвећег сталежа, па опет дошао єдан професор и явіо да ће да држи Читанку о вештини и литератури „Vorlesung über Kunst und Literatur“, и позива изображене госпоє и госпођице да га долазком почествую, оне су поврвиле: ту є било и контеса и баронеса. — И мене є Мина водила. По намештаю собе, по услуги кою слушательке имаю, н. пр. у предньой соби послужительи дочекаю приме шешире, шалове, амреле, после опет додаю, по свему видим да є говорник скупо награђен, а како код нас обява какве кньиге прође. —

А како ли є ово већ доцне доба ноћи! Тако доцне да ти іош на где — што из твога писманца морам остати одговором дужна. Поздрави твога господара! господара — то є дабогме по србски, премда су србски мужеви почели сад своє жене у руку любити. Полюби твоє дете и певайму да му є сад благо на овоме свету, док є колевка сав нѣгов свет. —

Твоя . . .

На усѣковеніе после подне.

Продуженѣ писма.

Ни сам ти синоћ написано писмо данас послати хтела, из узрока што є неделя и светац, па имам времена продужити га, и тако одговорити на цео садржай драгог ми листа твога.

Да су ме твоіи гости — млади Срби карактеризирали да сам без чувства, да место срца имам камичак у груд'ма, том сам се из свег тог мог окаменѣног срца насмеяла. Велиш кажу: „та женска нієкадра любити, кад она млада и угледна девойка, не пева никад о любави него све о Србству те о Србству, то є знак да место срца носи камичак у груд'ма.“ — Лако може бити да се моє срце што се тога тиче и у камичак претворило, єр лакомост за новцем код наши Срба, и њиово сирама новаца презренѣ свію други врлина наравно да су могла моє срце у безчувствени камен претворити:

Кад и онай, ком се віє
По висини неба душе,
Ко мѣлени онай мравак
Пред новци се у прах спушта.

Али случайно кад би я место камичка носила у моим грудма облик какве сродне ми душе, зар би ми тад као србской девойци приличило певати: чуйме свете я сам залюблѣна! Замераю што Анѣеліа пада Душану око врата, и унуѣую певца на ону красну нар. песму:

„У Милице дуге трепавице“

У коіой стид карактеризира србску девойку, а я сам им без чувства што нећу са песмом пред цели светом да падам коме око врата! О да паметне критике! Поздрави ій да им се дивим да су напредовали у духу времена, али мене да за цело нећею за собом повући, и зато теби одричем што ми пишеш да єдну любавну песму направим, и да ти пош-

лѣм, а што велиш да покушам какву новелу или преповедку писати, то може бити да ћу учинити: баш знам єдан догађай кои є с млоге точке пера вредан, и описаћу га, само ако времена узимам за то, єр и мала Милица одузима ми млого часова коє би иначе кньиги и перу посветити могла.

Я ти сад блажено живим. Душом моіом узвила сам се над свим гоненѣм коє због мог кньижевног заниманя, трпим од нискога света, и іошт велим: неупиши им то у грех Господе! кньига, перо гитар и сестрица, то су ми сви мои содружници, и то тако мили да покрай ньи заборавим да ван ови брегова има іош света. Лепа ова природа зове ме на све стране, и пружа ми райска уживаня; само кад ми се поглед Балкану отисне, онда ми се пред очима замагли, и црна судба рода притисне ми срце као синьи камен. —

Сад с Богом остай! я одо под мою марелу. —

У вече

Враћаюћи се из моє шетнѣ изађе наш учитель предаме, и каже ми да су ме неки стражили коима є он пут у Язак показао, да су млого за мене разпитивали, — на послетку да су се чудили да мой отац црвеног пояса нема, а већ є стар, „та ако ни зашто, покрай деце требало га є одликовати“ рекоше. Не покрай деце, заслуге има мой отац за коє є требао то одличіе добити.*)

Али є у нас награда за праву заслугу. Господа дворска: архимандрити, протосинђели, синђели, и протођакони, кад є виноградска берба, пролазише на

---

*) Добіо га є, али тек од г. администратора патріаршіє садашнѣг светог патріарха нашег, у Раваници, у Присудствію великог жупана сремског, са похвалом нѣгови заслуга за цркву и стадо.

част у монастир, и гледаше мога оца како седи код бурета, и проси на цркву клюка. Єданпут но плюску єсенѣ кише провезоше се у затвореним каруцама запрегнутима са четири коня ньи двоица од те господе, и гледаше мога отца где код бурета под амрелом на столици седи, и поздравише га смеяюћи му се. — Ми видимо да генерал заслугу свог подручног официра достави на највише место, небили исто тако била и протопресвитерска дужност заслуге подручни свештеника доставити глави цркве, те да се црвени пояеви, та свештеническа отличія по заслузи даю, а не као што бива кад чуєм да є коій црвени пояс добіо, уєдно чуєм: „израдіо му овай или онай дворянин, дао овом оволико новаца, оном онолико.“ — Доста! —

Августа 30. у вече.

Синоћ писа о свештеническим заслугама мога оца, коє ме сад на те врсте гледаюћи доведе у размишљаванѣ шта свештеник, коій своме позиву одговара, може спасоносиога у народу учинити.

Као што отац треба да є образац деци, да ій на добар пут наставля, тако треба и срештеник да є образац стаду, да га на добар пут наставля єр он є духовни отац.

О том ми є уверенѣ дала наша на ючерашньи недельни и празднични дан црква пуна народа, мога оца поучително слово, и помишляй на слѣдство ньихови поученія; єр ово село служи за примѣр осталим сел'ма у сваком обзиру; та ово село криминалисте ни знатна преступника нема.

За уверенѣ тога навестићу неке черте из свештеническог живота мога оца.

Рођен у селу Буковцу свршіо є нуждне науке у Варадину, Карловцима, у Темишвару, у Будиму, у Ђуру, (у Ђуру є био у време посаде француске) у Пожуну. Дуго є био Ђакон и учитель, єр син планина чекао є да се парохія у планини отвори, и дочека Врдник, коій и заиште, али Стратимировић Ми-

трополит недаде му ићи у село на коє є он анатему баціо*,) єр є оца мога волео, на га опредѣли у Грк, село у Славоніи, гдѣ су два пароха била, и гдѣ дванајст хиляда ока бира има, али мой отац захвали на богатой парохіи, и зашто горама окружени Врдник. — „Да, да,“ одговори архипастир, „ти си научио да ти кос и славуй пева, и поток жубори, па нека ти буде. Иди, и тамо су била два пароха, сад остає на теби єдном, па гледай да то село начиниш правим христовим стадом, чему ћу се я архипастир радовати, прем да мене то село никад видити неће, ни мога благослова добити.“

Мой отац дође у Врдник. Скуплѣне старешине до-

*) Кад є била Тицанова буна коя у Врднику свой главни стан имала и под свой баряк войску скупляла, дође блаженоп. митрополит да умири народ кои є єдинствено противу зулума спански чиновника устао био. — Дошавши до прве страже на крај села викну стража нанѣга „Стой“! Каруце стану, а Митрополит проговори: „Шта є то Христіани моій! та я путуєм у Беч кроз туђе народе па ме нигди тако непредусретоше као ви деца моя!“ Стража га обколе с пушкама, а єдан стражар рече: „Єсте тако оче наш, али на теби є свила и кадива, а ми смо и голи и боси, па ти нећеш наш терет цару да кажеш.“ На коє митрополит ништа неодговори, већ викну на кочіяша: „Терай!“ Кочіаш пукну бичем, шест коня скочише у пропнице, савише на страну, и полетше, у исти ма єдан Врдничанин пукне на митрополита из пушке! Митрополит се на убицу окрене с реч'ма: „Хей брайко пукло ти срце до сутра!“ И за дивно чудо, тай є човек здрав читав сутра дан умрѣо! То ми є баш сама нѣгова удовица причала, коя є са своіим кћерма код нас радила. У том є часу митрополит анатему на Врдник бацио, и никад више у Врдник дошао ніе, нити є анатему опорекао! Митрополит Станковић знаюћи за овай случай дође у нашу цркву, и у тронителном слову каже како су они тридесет и више година лишени архіерейског благослова, да им є он сад дошао да донесе благослов, и скине анатему.

чекаю га у одређеном стану, превате с кола децу: моя два старіа брата, од коій се єдан у варадинском Дунаву удавіо, у очи дана кад є имао кући доћи свршивши „Обершул“, и мене у повою. Кад мой отац с кола сиђе, излюби се са дочекавшим га и рекне: „Я знам да сте ви за мене, мою супругу и децу астал поставили, али пре него што с вама леба и соли узмем оћу да ми кажете имали какви порока у овой сад моіой парохіи, од коій Богом ми и властћу поверено стадо лечити имам?“

Ови одговоре: „Имате, те од млого порока лечити имате: Прво и прво свет у цркву баш нимало неиде; има ій и таки коій од како су се венчали іош никад у Цркви били пису. Децу у школу недаємо; нерадини смо; а жене су нам праве ћубретаре, куће нечисте. Црква видите да нема тороня, звона неваляду; ніє ограђена; Трапезе нема; нема одежда; нема нуждни књига, а дуга іош од темпла има. Гледайте да нас од ти сви порока избавите, а ми обштинске старешине бићемо вам на руци.“

Августа 31. у вече.

Свештеник.

На првом богослуженію види мой отац у цркви само неколико старешина за певницама и у столовима, а среда цркве біяше празна, у женской проплати ни живе душе, на против по сокацима све чопором седе и пуше, а пред крчмом цео логор. По свршетку литургіе изговори он маленом скупу слушателя слово у ком старешинама живо препоручи да своє млађе советую да у цркву иду, најпосле и да ій натерую: „Питай: єсил' био у цркви?“ „Ни сам!“ „Кад ниси нећеш данас добити єсти“. Изишавши из цркве код сваког є чопора стао и советовао како є то греота неићи у цркву, и неспремати свою душу за живот вечни и пр. Доће ускршньи пост, он звоном, старешине заповешћу дозивали су младеж недељом после подне у цркву да уче молитве (и мени

кад сам одрастла био є посо сваке неделѣ са катихизисом у цркву па у женской преплати учити девойке молитвама, а отац момке учио є у мушкой преплати). Он потражи и оне коіи никад у цркву неидоше, и са два — три старешине ишао є њиним кућама, и обраћао ій к Богу. Као што се радує пастир кад свою изгубљѣну овцу нађе, тако се радовао он кад коег од ти заблуђеника у цркви нађе. Било є такови њи петнайст. Њи тринайст обратіо є те су му после били примѣрни Христіани, али двоицу неможе никако. Єдан од те двоице побегне у виноград да се „од попа сакріє“. — Мой отац оде к нѣму и у виноград, али без узпѣха! — Полазећи рекне му да ће кад умре тако га саранити како є живіо: да ће га огласити у мало звонце, на гроблѣ да га пратити неће, него нека га вуку, к'о стрвину кад є скоту подобно живио. „Е, повиче овай за њим, „ти би тако израдіо самном кад неби било манастира и калуђера“. Єдном на велики петак мой отац прави христов гроб у цркви, а овай піян трештен уђе у цркву, поси на штапу рибе што є у вароши купіо, баци рибу пред христов-гроб, па моме оцу рече: „Айдеме пречести да те се єданпут курталишем.“ Май отац сажалително погледи изгубљѣну овцу, и каже му да он у том станю за то нієе, него да се, и како се мора приуготовити. „Е, то ти нећеш од мене дочекати“. Одговори бедни, узме свою рибу, оде, и никад више невиде га црква! Кад є умро, мой отац недопусти га друкчіе до у мало звоно огласити, и нехтеде га до гробля пратити за усоветованѣ нѣговим младим синовима, и сваком другоме.

Други онай заблуђеник разболе се тешко, и боловао є дуго. Єдном дођу по мога оца и моле да иде читати му молитву. Он похита да у самртном часу барем грешника на каянѣ приволе, и нађе га у врло бедном станю. Дуго му є говоріо да се обрати к Богу, и спасе свою душу, болестник га є слушао

мирно, сад му мой отац да у руку крст, и почне читати молитву, наєданпут, стане се овай церекати, и плюне на крст. Отац мой таки узме му крст из руке, убрише, промисли се мало, на присутствующим рекне да сви из собе изађу, кад ови изађу, он єдном руком ухвати поругателя за обадве руке, а другом удри по зуби говорећи: „ћеш іош плювати на крст – а? наш Христос Спаситель претрпіо муке на крсту и умро да нас од наши грехова спасе, а ти да плюєш! Чекай да те опаметим“! Али се овай освести, па поче молити: аяо попо немойте више молим вас, дайте ми крст сад ћу га све любити, и ако жив останем, нико вам од мене болђ у цркву ићи неће. Отац му да опет крст, и почне молитву читати, а он є скрушен Богу се моліо, непрестано се крстіо и крст любіо, после є оздравіо, и тако є прилђжно у цркву ишао, да є свагда премога оца у цркву дошо, умро є као старац, а овай случай остао є међу њима тайна. Єдном га мой отац запита єл био у свести кад є на крст плюно? „Да како да єсам, одговори: овладо ђаво душом, па дошо па ми каже: плюни на крст нека се поп єди“.

Септембра 1. у вече

Продуженђ.

Ђурђев-дан, оцу моме прво свећенђ водица свечарима. Неколико дана напред пошлђ црквењака да свечарима яви у кои ће дан водице светити, уєдно поручи да собе буду окречене, альине улюдно намешћене, на столу чист чаршав, кадіоница и тамян, босиляк и вода, чист чирак и воштана свћница, домаћице чисто обучене да су. „Яо анатема га било у тога попа! што є нћму до наши соба, а што ће му на дану свећа, вальда ніє ћорав?“ Такове одговоре донесе црквењак. —

Пошавши светити водице за сваки случай рекне црквењаку понети кою воштану свећицу. Редко у коіой кући да є затекао као што є поручіо, већ крайну нечистоћу, гди є тако затекао, ту ніє хтео

ни преко прага прећи, но им є заповедіо, да соба мора бити чиста док се он неврати, у млогим кућама седіо є на авліи и чекао докле соба буде учишћена, па онда є тек водицу светіо.

Али тако од свечарства до свечарства оку пріятну, за здравлѣ човеческо необходимо нуждну чистоћу уводити, било би врло споро, зато мой отац у договору са обштинским старешинама заключи да се од куће до куће иде, жителство на поредак и чистоћу опоминѣ, учи, шта више — натерує.

Те сцене причале су ми саме моє селянке. Казиваше ми како є у ньи био обичай да зими коя жена ніє редуша по цео дан из кревета неустає, већ седи у кревету и преде, а редуша іой и єсти донесе. „Ал кад дођє попа, па ти са старешинама од куће до куће пођє, па стоіи док ми альине ненаместимо, собу неизпаямо, и неспремимо све по кући, и тако мало по мало ми се на чистоту научисмо да нам є сад самим чудо како смо у онаким ђубрету могли живити“.

„Све све,“ говораше ми нека баба Наста, „ал што уведе у ред да жена кад роди нележи као скот дигод, за то нека му Бог да и овог и оног света! Родила я моє прво дете, они ме метнуше у куйну покрай ватре, оцак свалѣн, на мене вео снег, покрай мене сирото детенце, ал кад попа дође, па кад виде, па стаде псовати мою свекрву: таки, рече, да кревет у соби покрай фуруне наместиш, матер и дете у кревет, па ій застри комарником“. Ушепртльи моя свекрва, намести кревет, мене с дететом у кревет, застре нас комарником, а он сирома єднако на авліи на зими стояо, кад є све готово било, онда уђе у собу, и знаменує дете.“ —

Септембра 2. у вече. Продуженѣ.

Врачбине.

Пред ђурђев-дан чує мой отац за неке врачбине коє на ђурђев-дан обично освану имено на сваком разкршћу и око цркве, око цркве понайвише. У

слѣд тога изда он црквењцима налог да звоне двапут на ютренѣ, али цркву да неотвараю но само да са фенѣром свуда обиђу, да виде шта има око цркве. Ови у ютру донесу глас да є сва црква црвеном пређом обмотана. Сад отац оде с њима, да звонити и трећи пут, (звона су висила на дирецима єр тороня ніє било) али цркву неотвори, већ се са црквењцима заклони за школски плот. Свет дође на ютренѣ, шта є то невиди се свсће, црква затворена! Старешине коє су за ово знале, кобаяги и сами се чудили шта є то те нема ни „попе“ ни црквењака! Кад се разсване изађе мой отац, и скуплѣном народу изговори подуго слово поучително и укорително, показуюћи им како су њине врачбине, моћи без разкине сам пређу, и уђе у цркву, за њим народ, и ютренѣ се сврши. Исто тако имао є изкореньивати врачбине коє су се у младу неделю пре ютреня око цркве збивале. Млого є пута пре ране зоре к цркви дошао и врачаре дочекивао, те ій учіо и карао, док и то суєвѣріє престало ніє. Овако мора свештеник требити сваку злу клицу у народу, коя трує душу, и ум заблуђує, а веру на Бога ослаблює.

Септембра 3. у вече. Продуженѣ.

Вампир.

Єдне тамне єсенске ноћи у глуво доба за коє суєвѣрство каже да се ноћна страшила появлюю, зачуе се из гробля неки чудан глас ком є ноћна тишина страовит одзив давала. Глас є све ближе к селу долазіо, на последку и у селу на сваком разкршћу страовито є дрекао! Стража пред кућом обштинском у самртном страу побегне, смотривши како мртвац увієн белим покровом право к њима иде! Сутра дан та страовита приповетка била є предмет обштег говора, срце свачіє дрктало є од стра. — Вече є нашло све у стра улюляно, врата су се за сунца затварала. Неку ноћ затим исти ужасан глас у гроблю и у селу

чуо се, исто оно појављење устравило је стражу, те је побегла. То појављење учеста и житељ таким страом окуе, да жене и деца ни на дану несмедоше из куће изаћи. — Ево и другог појављења: Скоро ни једно јутро неосване а да се нечује: овај и овај подрум обијен, однешено брашно, маст, источено вино, ракија; овде украдена сланина из оџака; овде обијена соба „екстрајска“, однето платно, свечано руво, бисерне игле и златом везени убрадачи и пр. Бадава је мој отац и на сокаку и у цркви учіо да је ноћ свеједно као и дан, само што даню сја сунце а ноћу месец и звезде, и као што даню никаква страшила нема, до страшила од хрђави људи, тако исто и ноћу нема, и то појављење — вампир тај да ніје нико други него друг они лопова „кои вас хараю.“ Бадава је он то говоріо, јаче беше вера у вампира него у слово свештеника.

Мој отац приступи другом средству:

Једно јутро рекне он црквењаку младом здравом момку: „Коста синко! дођи довече имам нуждна посла.“ —

У то време зидала се наша кућа, а ми смо живили у старој школи (где је сад учитељска башта) коя се са неограђеном портом сучељавала. Дође вече и Коста, а тај Коста био је мога оца посинак а я сам му девер била. Он вечера, седи, на последку запита: „Аво, каква имамо посла?“ Има синко да идемо потражити тога вампира кои толике куће покраде, одговори Ава. „Ју, Аво я несмем,“ продужи застрашен Коста. Небој се синко, Бог је с нама, а на последку ако видиш да мене почне давити, ербо ћу я напред ићи, а ти онда бежи. —

Дође глуво доба ноћи, мој отац скиде доламу, обуче материн дуги ћурак, метну шубару на главу, извуче испод кревета две подобре батине, једну себи једну Кости, у том ноћна тишина донесе глас вампиров из гробља, ком су се на другой страни лежећа брда с одјеком одговарала да се чинило као да су се и она повампирила. —

Дигоше се два стражара, прођоше испод западне стране цркве, легоше под ора на краю незаграђене

порте, покрай коѥ сокачић води. Отуда црква и ора, а одпуда кућа прострли су густу помрчину на узки сокачић, ма да ѥ месец кад и кад кроз облаке провиривао. Сад ево вампира на црквено разкршће доће сокачићем, коій управ од гробља води, и ту се стаде ужасно дерати, па онда ућута. У том месец кроз облаке на часак сину, ови под ораом угледау у белу слику вампира где се преслоніо уз кућу прекопута сокачића. Густ облак покри месец, црна помрчина поможе до вампира непримѣтно доћи, и мой га отац снажно за рамена счепа. Викаюћи лютито: „Айд вампиру дави сад мене!“ Овай сав дрктаюћи проговори сасвим земским гласом: „Пуштайте ме попо ако Бога знате!“ „Шта пуштайте? проклети сине!“ одговори му мой отац, „а ди су ти другови?“ „Отишли да краду, попо, али пустите ме молим вас!“ Но то му непоможе, он би одвучен и у ариште затворен добро. Сутра у ютру явіо ѥ добош ко волю има видити вампира, нека доће обштинской кући. Сво село слегло се као на чудо да вампира види, у ком свог селяка познаду, коій своѥ другове ода, сви приме строгу каштигу, са тим нестаде вампира, престаде краћа, а моме оцу немогоше довольно благодарити што ій двояког зла избавіо: штете, и самртног стра.

Септембра 4. у вече. Продуженѣ.

Зиданѣ порте.

Тако у душевной радньи око стада, и матеріалной око цркве протицала ѥ година за годином, за ньима остаяо ѥ успѣх труда: Ово село, своим моралним поведенѣм постало ѥ примѣром околним селма: сама вармеђска господа кад би ког кривца казнили и укоравали, рекли би: „Та што се на Врдничане неугледате? како Врдничанина ни ѥдног у аришту нема!“ У нашой цркви било ѥ више света недельом

нег у другим црквама на Божић и Ускрс,*) єр є мой отац њима дубоко у срце уліо да шест дана себи раде, а седми дан господу Богу. — Дуг є црквени одужен; место древног астала у олтару стои частна трапеза од мермера; најнуждніє црквене „утвари“ набављене су; звона звоне са лепог високог тороња, али црква іош ограде нема, нити є може скоро имати; єр у црквеной каси нема више до пет форинти шајна, нити има изгледа на єсењске приходе, будући се година врло оскудна указала. —

Єдном у суботу на вечерню уђе учитель мом оцу у олтар с речма: „Аво, одите да видите каквог я имам ђака!“ Кад мой отац изађе има шта и видити: ушло ждребе у цркву пак се баш покрай певнице удивило пак стои као укопано! „Ћути,“ рекне Ава учителю, „ником то непреповедай да околна села нечую, те ће се и нашега детета детету ругати што нам є ждребе у цркви било, — него изтерай тога ђавола на полђ, па врата затвори.“

Обичай є біо (а и данас є) да ни єдан старешина неће из цркве изаћи док се мой отац у олтару не свуче, па онда он иде из цркве на пред, они сви за њим. Кнеза,

---

Десет година доцніе.

*) И све до последњег часа живота ніе његов свештенически уплив на своє парохіане малаксао. Кад су са сви страна, и по новинама вику до неба дизали да наш народ у цркву нешде, ревност ови селяна за богослуженіем до тог є степена допла да никакво божіе време ніе им сметало у цркву ићи: по зимским лапавицама запрезали су волюска кола, пак се на њима цео єдан комшилук до цркве довезе, а момчад на коњма дођу, тако о праздницима єдна авліа преко пута од цркве пуна коња буде, єр како звоно на ютренђ зазвони, старіи своє млађе разбуђую: устајте, у цркву треба ићи! кад сирома а в а са своіом болестном ногом може у цркву ићи, греота є да ми здрави неидемо. —

Године 1855. у очи св. Саве из ютра клизне мой отац новом чизмом на малой залеђеной барици у авліи,

неког Якова Савковића, кућа била є трећа од наше. Човек, ког є природа ванредним разумом одарила, да га є сва ондашња вармеђа одликовала. Дошавши до нѣгове куће рекне мой отац другим старешинама из тог сокака да иду кући. Почем се ови удале рече он кнезу: „куме Јшо! (били смо му кумови) реци кнегиньи моіой куми, нека изпече єдног петла, и умеси єдну гибаницу, а ти преправи єдно стакло вина, и моя ће Єца што умесити, па чим ручамо да идемо цркви!“ „А шта ћемо тамо? куме!“ упита он. „Видићеш.“ И тим се разстану. Код куће упита ел' што од теста мешено? на одговор да єсте, наложи да се єдан пун таньир остави, и єдно стакло вина изнесе, єдна патка изпече. „оћу са кум-Јшом да се

падне, и десну ногу у колену ужасно сломіе! — Та нога била є болѣтница до гроба. Те исте године на цветни четвртак лежи отац у єдной соби богаль, а редка, и примѣрна наша мати у другой соби на асталу мртва! — — —

Горка суза прекида писанѣ ови врста, ер на данашньи празник Преображеніа мой є отац у светой цркви давао своим парохіанима осveћено грожђе, а данас они из цркве идући, пролазе покрай гроба нѣговога!

На цветну среду године ове, кад є ютро освитало, позва Бог оца мога к себи, после дводневног тихог боловања: у понедельник у свитаню ютра разболео се, а у среду у исто доба Богу душу предао без икакви самртни мука, као да є заспао. Затворіо є очи са молитвом Богу.

Последньи нѣгов ход по овом свету био є извршаваюћи саме свештеническе дужности: свршіо є ютренѣ, изповедіо мложину пречешћеника, свршіо службу, све пречестіо, крстіо дете єдно, после подне сарањіо єдног човека, с гробля здрав кући дошо, а после кратка два дана, и сам очи на веки затворіо, ожалѣн као оно добри отац од свои парохіана.

Неки дан єдан ми є од парохіана тѣшећи ме говоріо: „о фрајлице, та неможемо ми да га заборавимо и прежалимо, а камо ли ви, нѣгово дете! Та чинними се я га никад заборавити нећу кад є на по-

после подне код цркве частим.“ Црквеняку такође наложи да чим руча, к њему са кључевима дође.

После ручка носи црквеняк за моим оцем печену патку, таньир колача, и стакло вина, а подобно снабдѣвен изађе и кум Яша.

Дођу к цркви, спусте се у лад под велики ора, црквеняку заповеде да звони у здравље, а њи двоица куцаю се с чашама за срећно почетог дѣла ков му є мой отац уз пут сабоштіо.

Неседише дуго сами, ево ти им неколико старешина, питаю што звоне? „Оћемо у име Бога да зи-

---

следњем бденію біо, па на њему она црна одежда, седа коса, седа брада, светлост од свећа и кандила попала по њему, та грешан сам у Бога, изгледао є као какав светитељ! А кад стаде пред матер Божію, диже руке, и из свег срца оним њговим леним гласом запоя: Пресвятая мати Божіа! Знате, да ока ніє остало, ков се ніє заплакало. Ми старешине погледасмо єдан у другога, и реко смо: Никад више пона Васе, и њговог богослуженіа!“

А твоє єдно сиротно дете,
Оно се утѣшит' баш никад неће!
Оно є отиснут морнар од брега
Коій у неизвестну пучину гледа, —
Пак с' болно сећа прибрежя драгог,
Станишта милог, заклона сваког.
Там' сузне очи обраћа своє,
Тамо му спомени премили стоє,
Коій самцатог свуд тужно прате
Споменом само тамо га врате.
Отиснут за навек са веслом слабим
Са незгодама да с' бори светским,
Іош єдан остров он жељно тражи
Да ће наћи га нада га блажи.
Тай остров есте на землѣ груд'ма,
Али се гробом зове међ луд'ма,
А гроб є двери што небу воде
Отац и майка чекаю онде.

дамо порту, на вас купимо," одговоре они. Бог да прости! кликну радостни сви, то волемо чути! Идемо и ми да донесемо што, па да се веселимо, кад є Бог дао те смо то дочекали, да нашу свету цркву оградимо! Мало затим, искупи се сво село на глас да ће се порта зидати, подигоше се астали, донесоше клупе, посе-даше, и са сви страна заори се: „Дајте попо тас!" Отац заће с тасом, и за тильи час накупи се єданајст стотина шайна, и пописаше млоги прилози у вину, житу, и кукурузу. Сутрашньи дан нађе мога оца и кнеза у Н. Саду код зидара Фрелиха, и Дунђерина Видерленера коій су и торонь градили, с ньима по-годише порту нешто за готов новац, а нешто на почек. Други одоше у спаилук да погоде циглю, трећи у Митровицу по летвице, и те исте године пре нег што се земля снегом забелила, белила се око цркве прекрасна ограда! Ето шта є свештеник кои на своє парохіяне уплива има, учинити вредан.

Дальим нђговим трудом и прилђжаванђм данас є наша црква лепо украшена: Милозвучна звона пози-ваю нас у храм Бога, и прате жителя землђ на вђчни пут, а сати буде селяне да на рад иду.*) Село

*) Додатак после десет година.

Надпис коій ће се на нђговом крсту читати показує кратко ал ясно нђгове труде и подвиге за цркву и стадо:

Био сам свештеник, био сам отац
Ал' сада ми є допао конац.
Свештеник више нег трієст лета,
Црква, и стадо самном процвета:
Диго сам торонь, сате и звона,
Огради порту лепо из нова.
Частна трапеза, и темпло златно.
За моє труде сведочи явно.
Столови, певнице нове и сяйне
Казую коме посвети дане:

є ово примѣр околини: у окружном аришту іош Врдничанина затвореног нема, с тога є мой отаї од надлежне власти врло поштован.*)

Недеља, 5. септ. у вече.

Да се опет вратим обичном начину мога записника.

Данас позва нас наш црквеняк у свой виноград, у коій се пріятном стазицом кроз шуму иде.

Тице, са гране на грану скакутаюћи певале су, и моє друштво, учитель и учителька, и моя сестра, из под густи грана идући неваше такође. Они неваше следуюћу нар. песму:

Посвети цркви, и стаду моме,
Кое сам учіо добру свакоме,
А стадо моє било є смерно,
У свету цркву ишло примерно.
Боже! Храни ми децу, и стадо,
Я мою душу теби предадо!!!

*) За сведочанство тада написаног ево ставлям писмо бившег началника румскога среза, коє ми є чувши за смрт оца мога, писао.

Благородна господично!

Данас сам читао да се Богу допало вашега пречеститога г. отца к себи позвати. Ова є вест и мене и мою жену с толиком тугом напунила да неможемо пропустити наше сучешће и нашу жалост вама обявити. Нека вам буде утѣшенѣ да є покойник био блага душа, добар отац своих децах, и своих парохіанов, да є нѣга сваки високопоштовао и любио, кои га є изближе познавао; таке люде Бог люби, зато их к себи зове, доста пут и рано.

Молим вас примите срдачни поздрав од мене и моє жене, поздравите вашу г. браћу, и вашу сестру, господичну Катицу, и све кои се нас споминю.

Вам одани пріятель

На Керчком у Крайнской 15. мая 1864

І. Иркић.

Чарна горо жао ми є на те,
Више на те нег' на мою мајку
Коя ме є за хајдука дала,
Коій ніє кано други люди:
Даню спава, ноћу друме чува
Куд пролазе силеџіє Турци.
Доноси ми од Турака главе
Да ій бацам у гудуре тавне.
Доноси ми крваво оружѣ
Да очистим док сунце незађе;
Донесе ми крваво одело
Да є суво док сунце незађе,
А кад сунце за горицу зађе
Он долази па ме младу пита:
„Камо Любо руво и оружѣ“?
За то жалим на те горо чарна
Кад он спава што му даєш лада,
Нека иде нека њиве сеє.
Што га крієш кад друмове чува
За растове и кршеве густе
Нек он спава код верне му љубе,
Нека иду куд им драго Турци!
То слушала из горице вила,
Па беседи айдуковой люби:
Муч' нелудуй айдукова љубо:
Благо майки коя те имала
Па те младу за айдука дала,
За айдука Петровића Ђорђа,
Коій гони по друмови Турке
Да не чине по земљи зулума.
Шта би ноћас починили бесни
Да ій ніє дочекао Ђорђе,
И побіо да им нема трага
Ни вестника да изнесе гласа,
И похвали у меани Турком
Како силно заробише роблѣ
У бієлу граду Београду,

И да пошлю цару у Стамболе,
Да им царе пашалуке даде
Све од Дрине па до Београда,
А одатле до Крушевца града
Ди є српска царевина била,
И опет ће бити ако Бог да.

---

7. септембра у вече.

Єдан превод:

А н а.

Близу неког прибрежія морског живяше єдан старац мирно и спокойно. Сво нѣгово земно богатство коє є имао била му є нѣгова єдиница кћи Ана. Ана є била лепа, лепотом своіом блистала є она међу своим другарицама, као оно лабуд своим белим перѣм међу гаврановима. Оцу нѣном била є найвећа радост кад Ана своим витким стасом и лепим очима пред нѣга изтрчѫ, загрли га, па му рекне:

„Добро ютро оче мой!“

Єдног дана дође код Аниног оца однекуда млад неки човек, смеђе косе, и ватрена говора, кога Анина лепота очара, те іой наскоро изповеди свою горећу любав, и єдно другом обећаю никада се неразтавляти.

Алфонзо є млад сироче остао, па є загазіо у таласе дивльи страсти, где брзо своє и онако є незнатно наслѣдіє сараніо. Анин појав побуди у нѣму тврду волю к поправленю: „Радићу, рече он, и трудом моим издржаваћу жену мою.

Али Анин отац недопусти да се они узму, и тако Ана под заштитом ноћне таме са своим драгим остави кров оца свога. Да є непаметно урадила

то є очевидно; занешена страшћу своіом видила є срећу само у варљивой любави, па є том златокрилом привиђеню слѣдовала као оно дете кад трчи за лептиром крај провале какве, зањто тим шареним створењем невиди пред собом пропаст. Из први дана опоѳна любавію ніѳ се ни сећала нѣжности и горке туге оставлѣног родитеља свога; али Алфонзова средства изцрпише брзо. Изчезоше златни дни санова, нужда своіом гвозденом руком притиште их, люта грозница свали Ану у постелю, Алфонз са бледи и упалим образима седи код нѣ, види горку садашньост, где му мила драга, за кою би свой живот дао, трпи горку неволю, а он іой ніѳ у стању помоћи. Са сузним очима погледаше Алфонз свою лепу Ану, коя є подносила муке без роптаня, а он є нишчим утѣшити неимаде до своим горким сузама.

Неки трговац кои є забранѣну трговину водіо, видећи Алфонзову нужду, из сожаленя представиму да иде с ньиме на пут колико опасан толико и пробитачан. Алфонзо одважан и неустрашим, при том немаде од куда живити, а нужда є Ану већ у кревет свалила, одважи се дакле да иде с тим трговцем. У вече диже се страшна олуя у пећинама, пораскида бродове што су у пристаништву били, чайке тице дречаше, и узлеташе на катарку, Алфонзо броди без надежде по бурном мору.

Ноћ се спустила, Алфонза нема. Зима и глад мучише болну Ану іош већма, а ветар с тучом грувао є о прозоре. Ана мисляше пући ће іой груди, и осећала се самртно болном. Маргарита комшиница коя є дошла да болну Ану посѣти, видећи є у таквом стању, оде по духовника коіѣ болной девойци дође, и тихим гласом самртне молитве читати пође. Ту се чула само молитва свештеника, хука непогоде, и Анини тешки уздисаи, коя є већ у ропцу била.

„Боже смилуй се на нас!“ заключи свештеник.

„Алфонзе — Алфонзе!“ повика Ана.

У тай ма лупи ветар о прозоре ко да ће ін полупати, врата се затресоше ко да ће из шарки изкочити, жижа коя є ову тужну сцену осветлявала угасисе, Ана се грчевито подиже, па се опет у постелю спусти, кад Маргарита ужеже жижу, и болной Ани пређе, Ана біяше мртва!

Добродушни свештеник ишао є у ютру рано покрай мора, бацаюћи цогледе по ширини морской дал ће какву лађицу угледати; кад на єданпут, а таласи пред нѣга избацише бледог утоплѣника изгруваног о морске стене, а то є біо Алфонзо.

Смирени свештеник сарани обоє у єдан гроб.

На малу Госпоину у ютру.

Наш народ пева:

„Єсен права Госпоина мала.“

И заиста она освану тако, и показа да є лепог лета прошло време, єр се мраз на земльи бели!

Ой студена ти єсени!
Зар већ претиш нашой земльи
Убити є ладним мразом,
Раставит' є с нѣним красом,
И учинит' да угине цвеће?
По коим се човек радо шеће.

*

О, та немой, іоште немой!
Дати волю влади своіой„:
Нешиль сутра мраз студени
Пусти нек се іош зелени
Ово лишће, овог лета цвеће!
Єрбо друго млоги видит' неће!

Єдан превод по немачком:

Три приятељице.

Пре єдно петдесет година, биле су три девојчице заєдно у школи код єдне у годинама госпођице, где се упознаду, и єдна другу неизказано заволу.

Оне су све три биле из села, где су сходно месту свог обитаваня и воспитане биле, али да би већи степен изображеня достигле, пошлю их родитељи у варош. Воспитателни завод те старе госпођице біо є особито на гласу, єр ту се осим лепи женски послова учило и цртати, (цайхновати) и сликати, (малати) наука познаваня земаля и народа, разумеванѣ добри књига, а што се тиче управе, она є била истина строга, али благородна, одговарала є обичаю, и — пристойности.

Будући є млого деце у школу исте госпођице шиляно, то она ніє хтела пре девойче у свою школу примити док га ніє лично видила, да му найпре на лицу прочита какво є, єл од добри родителя, па тек онда могло є то девойче у нѣну школу ступити.

Учителька предпостави оне три девойчице млогим другима, єр пристойност и мирноћа били су им паравни украси.

Ана била є кћи неког властелинског настойника, кои є због своє доброте и справедльивости од подайника врло поштован и люблѣн біо.

Катарина є кћи єдног сеоског трговца, кои праведне душе біяше, и свой еспап продаваше с праведним добитком.

Мария пак била є кћи єдног крчмара, кои, к'о што цело село говораше, главу и срце на правом месту имаде, єр он є знао увек и посоветовати, и помоћ пружити тамо где є треба.

За то є све и учителька знала, па є увек говорила да су од добри родителя обично и деца добра, каква є прегледалица (за пропис) такво є и по-

дражаванѣ; мени су те три девойчице по сто пута добро дошле у мою школу.

Учителька на свом изображеню и воспитанію, има нарочито своіой майци благодарити, под ков є управом своє младе године провела. Отац іой редко біо дома, он є біо войник и борио се у ратовима у ков є онда отачбина заплетена била. Мати и кћи обично су у тихой и маюшной собици седећи, молиле се Богу за удалѣног мужа и оца, и за побѣду отачбине. Она строга правила, коима є као учителька поучавала, примила є од своє матере, єр ова се свагда постояно држала оне речи кою є већ изрекла, а брзо ниє пресуђивала док се точно о ствари известила ниє, и све найпре добро размислила, преслушала глас срца и савести, па онда є тек заключавала, па тако редко іой кад шта хрђаво испало за руком. Будући да се мати свагда єднако озбильно и постояно показивала, и свом достоянству никад попуштала ниє, то є кћерино уваженѣ спрам своє родительке с дана у дан све веће бивало тако, да ю є за неко веће створенѣ држала, тим више што су іой сва дѣла нѣна благодатно за руком излазила. Та є жена била яке душе, на ньой се примећавало велико поверенѣ у Господа Бога, ков люде над свим незгодама овога света узвишава, и тихим га спокойством награђуе. Она є умела патити и трпити, а не роптати на судбину свою. Та жена била є мати и узор учителькы, у ков су срце сва лепа свойства майкина пресађена, богатим плодом уродила.

Той су учителькы те три девойчице предате да их изобрази.

Оне су лепа блага од куће у школу донеле: непокварено срце и бистар разум, дакле разсад морао се добро примити, и брзо напредовати, єр є земльиште било валяно, а нега верна.

Што су ньи три дуже заєдно биле, тим све су милиє єдна другой постаяле. Оне се нису растаяле,

подпомагале су єдна другу у пословима и задатцима, разговарале се о оним што уче и читаю, и биле су блажене у осећаню детинства свога. О своіой учительки говориле су свагда с найвећим поштованѣм и любавлю, єр у ньойзи видише сва благородна свойства сюжена, коима се тек велики люди одликую.

Девойчице су найволеле кад су ньи саме међусобом и са своіом учительком биле, спрам сваког другог друштва биле су равнодушне. Найвећа им є радост била кад є учителька с ньима у шетню ишла, и показивала им чудноватости природе кою є любав господа людма порадила. Кад им є она о том говорила, ньи є обузимао неки свети стра, и повикале би: „о, како є безкрайно милостив отац небески! Та мињемо га за то од свег срца любити, и творити оно што он заповеда.“

Тако є растла свеза приятельства коя є чиста срца све нѣжніе и яче свезивала.

Девойчице су постале девойке, и дође време да се своим кућама врате, после три године провеђене, код своє обожаване учительке.

Час растанка бияше им тужан и тежак, то є био први час туге у ньиовом ведром времену детинства и заєдничког живота.

Пре нег су се єдна с другом разтале оду све три у црквицу св. Маріе коя є недалеко од вароши на єдном брежульку лежала; ту се помолише свесрдно Богу и учинише завет приятельства до гроба, и да ће сваку радост и жалост, шта им кад небо пошлѣ, сестрински делити. Да є овай завет од свег срца био сведочише сузе што им се у очима блисташе, и свечана тишина, кад су єдна другой руку стиснуле, и тако се дуго држале.

Сунце є приятно одозго светлило, тице су весело певале, цвеће є свуда цвало и мирисало кад се ова сцена збивала.

Девойке се врате своіой учителькн топло и срдачно захвале іой на материнском труду.

Учителька метнувши руку на њиове главе благослови их и препоручи им да свагда тако христиански мисле и владаю се, пак ће им благо бити на овом свету, додавши да жели да є оне све три заєдно сваке године по єданпут посѣте, и да ће желю ту и њиним родитель'ма доставити.

Приятельице су се томе радовале єр су и саме о своим састанцима мислиле, а ово бияше найизвестния прилика.

У опредѣлѣни дан пошлю родитељи по своє кћери, од коих по том дође учителькн благодарност и глас да су ученице душевним врлинама своим удивленѣ сваког задобиле.

Мићемо сада оставити примѣра достойну учительку, и само іош то споменути да є она іош млого година своим духом и знанѣм живила на благодат детински срца, и да є своє ученице: Ану, Катарину и Марию, коє є врло любила, сваке године поєданпут код себе вићала, и да є по том господ нѣну душу преселио, где є она найвеће насладе у гледаню лица оца свию твари учасницом била.. И данас є іош у варошком гроблю означено место где тѣло тога благородног створа вечито почива, благодарне ученице иду на гроб заливаю га сузама, и посипаю цвећем.

Разставлѣне приятельице писале су єдна другой сваке четврте недељ, и увек су имале шта писати, у сваком писму било є речи пуни чезнѣ и тежнѣ да се скоро лично поздраве и загрле. Особито Ана умела є своє осећае у речима пуним жара и одушевленя представити. Катарина є радо писала о трговини у кою є нѣн отац увео, и о користи кою им ова доноси. Мария преповедала є о врлинама своих родителя и како є ови любе, о своіой баштици, о цвѣћу, и сяйним звездама коє се вечером блистаю.

Као што вели наш пѣсник „I. I.“ прође век за веком брзим путем, ко минута за минутом“, тако исто прохуяше млоге године од оно доба од како се пријательице растадоше код своє учительке, и ньи є час срећа час несрећа пратила, али при свем том оне осташе непоколебиве у пријательству єдна према друге, и делише радост и жалост узаймно, и осташе свагда смерне и благе.

Благослов Божіи почиваше над пріятельицама єр у старости своіой біяху оне іош здраве тѣлом и духом яке. Свака од ньи у свом кругу била є прилѣжна, нарочито пак Ана, єр у нѣном браку благослови є Бог са децом.

Већ є прошло петдесет година како се ове три пріятельице као деца у школи оне врстне учительке познаше, и єдна другой миле постадоше.

Оне желише петдесетогодишньицу свога пријательства и познанства у тихой свечаности прославити.

Ана и Маріа живиле су у вароши, а Катарина дође из села на светковину ту.

Био є месец май, сунце є одозго пріятно сяло, и сва природа у одећу милине обучена била, пријятельице изкупише се код Ане, коє дом близу црквице єдног женског манастира лежаше.

Свечаност ова почне црквеном светковином. Пріятельице биле су у скромно руво и єднако обучене: бела капа и огрльица од чипке, црна свилена хальина, напред са машліом на прсима, на сред машліє зеленила се детелина од три листа, рукавице пецане од црне свиле, зборници біяху им сребрним крстом украшени.

Кад су се пріятельице излюбиле и руковале, оду тако обучене из ютра у цркву, одстоє за ньи држану службу, и пречесте се.

Игуменіа истог манастира коя є за ту свечаност знала замоли пріятельице да после службе к ньой у башту дођу да их види, честита и благослови.

После службе упуте се свечарице у пратньи свештениковой к Игуменіи. Майка Селесіа прими их врло любезно и говорила є о благослову божіем кои се чудновато добрим людима появлює, и о своіой радости што их є тако верне пріятельице познала, желећи топло да тай лепи пример постане за углед. При растанку пружила є свакой руку, препоручивши се ньиовом спомену и молитви.

Кад се пріятельице врате кући Аниной застану астал поставлѣн за доручкованѣ на ком су три филџана сва три єднака стаяла. Филџани су били бели и велики са златним первазом, на дну истих светлила се имена: Ана, Катарина, Маріа, у златном венцу. Филџане є преправила Ана за успомену тога дана, као што є Катарина машліє са листићама детелине начинѣним од злата, а Марія рукавице. Свима трима причинили су ти спомени радост.

По доручку оду пріятельице у шетню пут ньива коє недалеко од Аниног обиталишта лежаху, коє се блисташе сунцем и свѣжим майским зеленилом. Шеве су у висини летиле и любко песме извияле, цвеће у край пута подизало своє свѣже главице и сматрало мимо пролазеће. Ветри беху мирни да ненаруше свечаност красног майског ютра.

Пріятельице біяху у сретном уживаню. Оне отргну очи од красота земни, и подигну очи чара небеском, подигну очи да благодаре Богу на дару томе.

За тим су причале о догађаима кои им се у другом реду година сдесише. И кад се неволя и туге опоменуше оне као добре христянке признаше да Бог зна найболѣ шта чини, и да се можда на ньиово добро тако догодило. Оне су хвалиле Бога: єр човек неможе слѣдства ма како жалостног догађая проникнути; зато нека увек дѣла по дужности, и ослони судбу свою на Бога, єр мож'да є често срећа што човек за несрећу држи.

У таким разсматраню и разговору приспу пријательице опет дому. Оне су на сяйности сунца, на неваню тица, на красоти земной Богу песме пуне хвале певало.

Сад дође и подне.

Анина деца постарала су се за обѣд, кои ће у єдной башти изван варони бити. Обѣд є біо прост, ал є біо зачињен радошћу и задовольством што из чистог срца произилази. Место где су ручали било є природом украшено: на дрвима блистало є свеже лишће, а по земльи мека зелена травица, коя се свакояким цвећем шаренила, и представляла майску красоту, а над свим тим било є плаво кристално ясно небо.

Пријательице су биле тим яко узбуђене и рече єдна: како нас Бог милує, єр нам даде тако красан дан за нашу свечаност!

После обѣда на ком су и оба Анина детета, син и кћи била, шеташе се по врту тамо и амо, и говорише о свачем; по том опет оду кући Аниной. Ту попію по єдну кафу из они филцана, и поседаю све три на єдан диван, да су єдна другой што ближе.

И како седеше у скромной одећи и белим капама и огрлицама, и како се њина красна лица поштеђена од бора задовольно и блажено смешише, и како єдна другу жельно и мило гледаше, и срдачно єдна другой руке стискиваше, то све издаваше као да нека светлост из њиова лица блиста тако, као да су се преобразиле у свете.

Већ є сунце к заоду клонуло, оно є млоге облачиће коій по небу овде онде бише, своим зраком озарило, те су се као руже руменили вечериьом румени, кои су свою светлост кроз прозоре и на три верне пријательице бацали.

Іош єданпут пређу пријательице у разговору разне догађае у своме животу и напоследку говорише о найлепшем, найслађем и найсветієм времену свога живота, и то о времену њиове любави.

И дознасмо како є у срцама девояка тай небесни цвет поникао, куда се клоніо, и како се догоди да две од пріятельца осташе неудате, а Ана се уда.

Катарина є била поклонила своє срце єдном младом и поштеном грађанину, коій біяше занатом сарач у месту нѣнога рођеня. Кад є єданпут горела єдна кућа у сред вашара, тай исти младић храброшћу и одважношћу своіом тако се боріо с ватром да се набрзо угасила, и тако спасе вашар и толике силне люде од несреће; — но на жалост исти младић би жертва пламена кад є єдну старицу из ватре износіо. Катарина поштуюћи свога заручника, остане неудата.

Маріа є волела єднога Сликара (Молера) кои є біо сирома, али є горео чезньом за вештином; он ніє біо задоволян са своим дѣлима, него є тежіо за вишим усавершствованѣм и изображенѣм, а то є мисліо да ће получити у Риму, зато є за Римом тежіо. Млади Сликар біо є постояног карактера и могао є млого жертвовати и свачега се одрећи. Настани се у єдной вароши, и ту почне своя предаваня у истой вештини. Живео є просто и умерено, само да може толико уштедити, да оде у землю за коіом нѣгово срце жуди и тежи. Постоян у свему и веран своме намереню постигне после неколико година свою желю, коя га є доста тешки и велики али радостно принети жертви стала. Маріа є потайно подпомагала Сликара тако да овай ніє знао одкуда благослов долази. У Риму га люта грозница отрже Маріи навѣки, а она рад поштованя и спомена на мртвог заручника нехтеде се ни кад удавати.

За тим приповеди Ана:

Кад сам се из училишта наше старе госпођице кући вратила, проживила сам моє младе године у Двору где є мой отац надзиратель біо. Граф, чій є двор біо, имао є неког младића за свога секретара ког є врло радо имао; том младићу било є име Іован.

Іован є свако вече к нами у собу долазіо и преповедао нам є о свачем. Понайвише моя мати и я биле смо саме с ньиме, єр се отац због послова морао често задржавати у писарници чак до мркле ноћи. Іован ме є свагда опоминяо и исправляо, кад би год што рекла или учинила што ніє требало да рекнем или учиним, и како да чиним да се у свачем допаднем како Богу тако и людма, мати моя била му є на тим поученіяма благодарна, а мене є опет то мучило, и мислила сам: та шта има тай човек на век самном, шта га се я тичем? А овамо сам се радовала кад сам онако чинила као што ме є он учіо. Іован ме є поучавао у многим стварма и радо ми є преповедао о добрим люд'ма коє ми є за узор ставляо, и за подраживанѣ препоручивао. Я сам то све радо извршавала, али ипак ретко, тек врло ретко могла сам задовольство мог учителя задобити. А стим ми є тако на жао чиніо, да сам често на само потоком сузе лила. У век сам себе на ум узимала, да неби што учинила чим би незадовольство мога пресудіоца призроковала; а на последку разнесе се глас: да грофов секретар одлази и то у главну варош где є добіо другу и то врло добру службу. Я сам том гласу єдва веровати могла почем Іован ніє ни кад о том споменуо. Али и пак такоє било. Єдног ютра дође Іован те се опрости с моіом матером и самном. Мени пружи руку и рече: да само увек будем добра и примѣрна. За тим оде. Я сам сва дрктала, и била тако жалостна да сам мислила да ћу онай час умрети. То чувство ни сам умела себи разяснити; да ли то біяше онай човек, што нас сад оставля кои ме є понекада онако на жалост наводіо? Я сам се о том моіой матери често потуживала, а она ми є говорила да є то навика коя нам є човека кои є умео онако красно о свачем причати, яко омилила. Мене те речи ни су умириле, и мени се чинило да є ту сасвим друго нешто, єр чезня коя се при нашем растанку у

єданпут появила бивала є сваким даном све већа и већа тако, да сам често погледала кроз тавански прозор на поля и предѣл где є главна варош лежала. Тако проѣе три године дана, а од нѣга ни гласка ни вѣстника о нѣму, а я опет несмедосе ником поверити да за нѣга питам, него сам увек кад ми є срцу тешко било одлазила на тавански пенџер и управляла моє тужне и чезнѣ пуне погледе к вароши, де є он біо. — Єдно после подне утрчаше нека кола у двор што ніє ником у очи Бог зна како упадало, єр су сви таким посѣтама вични били, али мало за тим чуєм я усклике радостног поздравляня, а то є біо пређашни секретар грофов кои нам є дошао у посѣту; он є нечим великим постао!

Ту ми почне срце тако силно куцати да сам мислила разпашће се. Я стрчим доле у врт да се у свежем воздуху повратим. Под єдним листнатим дрветом, коє є своє листнате гране чак до землѣ савило, клечала сам и молила се Богу, тако ме є чувство да чиним вукло. За тим сам се страшльиво обзирала да ме ниє когод видео. Хтела сам се у двор повратити, ал нисам могла. — У том чуєм да ме по имену вичу, а то є био глас моє майке. Я утрчим у собу к њојзи, али како сам се уплашила кад сам господина предамном видела кои є пре три године од нас отишао. То є био господин Іован. Он ме приятельски поздрави, а да ли сам я нѣму благодарила то ни дан данашньи незнам. Лице ми є сво горело, а срце тако куцало да се могло чути. Ано, рече ми мати моя свечаним гласом, чест кою нам овай господин указує, и срећу кою є теби наменуо, неможеш поняти ни сватити; само чуй: Овай господин овде оће тебе за свою супругу да узме и жели сада знати шта ћеш ти на то рећи? Я ни сам ни речице могла на то одговорити, єр ми се у томе тренутку чинило да ми є само небо поклонѣно. Я сам плакала од чуства радости. Наскоро за тим буду

нам и сватови. Како сам срећно с тим човеком поживила то већ знате, а како є горак губитак што га изгуби то немогу изказати. На утѣху мою остаде ми ово двоє деце.

За тим наступи дуга почивка. По том пружи Анин син свакой приятельици по єдан препис од песме у коіой се славила и опевала та ретка свечаност. Он є читао стихове на глас. Нѣгове топле речи нађоше пута до срца тих приятельица. Оне су тим биле яко тронуте и благодариле су сину Анином са топлим полюбцем у чело.

Деца Анина изненадила су приятельице напослетку и са неком песмом, и то баш оном кою су приятельице чуле кад су први пут са своіом учителком у позоришту биле. Та песма била є као случай овога дана, и пробузроковала є велику радост.

Ана задржи своє приятельице іош неколико дана коє су оне у међусобной приятельской любави провеле.

На послетку разиђу се и растану тако ко да им є ово последньи састанак у животу, ког оне іош за врло кратак држаше, био.

Катарина врати се дома; Мария оде своме старом брату кои недалеко од вароши живео; Ана остане са своіом децом коя су своіой матери врло нѣжно одана била.

Анин син написао є ову преповетку.

Септембра 9.

Две народнѣ песме.

Вино пию сеньски витезови
На сред Сеня пред капиом Сеньском,
Пред капиом под зеленом Єлом.
Над ньима се алай баряк виє,

Алай баряк од зелене свиле.
И вију се ките од баряка
На юнаке биє по челенка.
На баряку од злата ябука
На двадесет и четири стуба,
И іош к тому триста трепельика,
Кад затрепте триста трепельика
Ка од ветра по горици лишће
Тад юнаком ладовину пире. —
А кои с' то витезови сеньски?
Єдно ми є Влашкалићу Пера,
А друго є Томица Галиа,
Треће єсте Смиляниħ Илиа,
А четврто Янковиħ Стояне,
И међ ньима сеньски капетане.
Хвали им се сеньски капетане:
„Ево данас дванаест година
Од како сам сеньским капетаном
Па надамном іош ниє юнака!
Ни у Сеню, ни около Сеня.
Шестдесет сам погубио млади,
Шест стотина савезао рука".
Ал говори Томица Галиа:
„Не хвали се сеньски капетане!
Да си тако добар међ юнаци:
Неячког є лако погубити,
И неячке руке свезати;
Него знашли Іована Терзию
Од Вр'овца места маленога?
Што му с' игра у походу вранац
Као ягнħ о ђурђеву дану!
Знашли оног Бега од Новога?
Кои носи девет самокреса,
О поясу мача зеленога.
Ньи два често на море излазе
Куд пролазе долħвски трговци
Кои носе свилу и кадифу

Чисто сребро и злато жежено.
Њи два отму свилу и кадифу,
Чисто сребро, и злато жежено.
Собом носе у гору зелену:
Свилу кров айдуком доламе,
Сребро лию токе на доламе,
И велике златне на чакшире.
Па кад с' тако добар међ юнаци
Иди њима те савежи руке"!
Разсрди се сењски капетане
Па он трже свога самокреса
Опали га на Тому Галію!
Мртав паде Томица Галіа,
Мртав паде опет проговара:
„Побратиме Влашкалићу Перо!
Я ти побро нигди никог немам
Осим тебе єдног побратима.
Осветиме побратиме драги!
Ал говори Влашкалића Пера:
„Бог т' убіо сењски капетане!
Што погуби оваког юнака?!
Кад є тако међ господом било
Без мегдана и без буздована"?
На то вели сењски капетане:
„Ћути море Влашкалићу Перо!
„Сад ћу тебе другим самокресом".
Ал є хитар Влашкалићу Пера:
Брже трже свога карабиля
Па погуби сењског капетана!
Тад говори Смиљанић Иліа:
„Боже мили чуда големога!
Шта то беше од господе сењске
При веселю, и руйноме винцу
Ди се ніє мислило о кавги
Да погину двойца међ троицом!!!

II.

Српска војска Дрини води дође
Пред војском су четир поглавице.
Прва єсте српска поглавица:
Поглавица Лазаревић Лука
Кои Шабцом командира градом.
А друга є српска поглавица:
По имену Подцерац Милоше
Кои яши ђогу кулиновог
И он носи саблю кулинову;
Юнак біо, нђга погубіо
Пак му узо и саблю и ђогу
Ђогу яши, сабљом Турке сече
Небои се цара ни везира.
А трећа є српска поглавица
По имену Чупићу Стояне
И он яши мрку виловита
Кои кошта кутію дуката
Ал Чупићу без динара дође:
Погубіо Турчин-Мехмед-агу
И узо му мрку виловита.
Четврта є српска поглавица
Цинцар-Янко од Орида града,
И он яши дору халовита,
Кавгу тражи, да с' у кавги нађе.
А за ове четир поглавице
Стои српска свеколика војска.
Али трчи са страже стражарче
Под шаторе Лазаревић Луке,
И беседи са страже стражарче:
„Господару Лазаревић Луко!
Ево иде силна турска војска,
Силна војска тридесет хиляда!!“
Скочи юнак Лазаревић Луко
И изађе пред ту српску војску,
Па беседи Лазаревић Луко:

Браћо моя пешци и коньици
Ево стиже на нас турска войска,
Сад кои сте ви браћо пешаци
Претежите за ноге опанке,
А кои сте браћо коняници
Претежите на конь'ма колане,
Да идемо с Турци бояк бити
А у име Бога истинога,
Частног крста и вере христянске!"
Од коньика први Милош чуо,
Па он ђипи под шатором своме
И долети до коня ђогата,
На ђогату колане претеже
Претеже му четири колана,
Па и пету ибришим тканицу.
Од коньика други є дочуо,
А то беше Чупићу Стояне,
И он ђипи под шатору своме
Па долети до коня мркова
Претеже му четири колана
Па и пету ибришим тканицу.
Од коньика трећи є дочуо
Цинцар-Янко од Орида града
И он дори колане претеже.
Сви пођоше Богом путовати
Пред ту турску небројену войску,
Уз пут збори Подцерац Милоше:
„Давор браћо Янко и Стояне
Ви айдете како кои може
Я баш морам како ђога оће:
ђога ми се врло помамио
Баш се узда бою и мегдану."
Неда „мрка" одмакнути „ђоги"
Под Чупићем на гласу юнаком,
За ньим лети Цинцар-Янковићу
Па дорату коню халовиту

Дорат неда одмакнути мрки,
Сви троица єдан до другога!
Гледале ии до две добре војске:
Єдна турска, а друга є србска.
Гледале ій пак су беседиле:
„Мили Боже чуда големога!
Мили Боже срца слободнога
Иду тройца на тријест хиляда!“
Кад дођоше до турске ордије
Ал Милоша заболеле руке
Држаући ђогу халовита;
Оће ђога јуриш међу турке.
Сад говори Подцерац Милоше:
Браћо моя Янко и Стояне
Айдте овде да се заверимо
(И вишњему Богу помолимо)
Єдан другог да издат“ нећемо,
Ко Бранковић таста на Косову.
Па трзаймо маче од бедрица
Да терамо Турке на булюке
И да наше пушке избацимо.“
Пуче турски три стотин’ пушака
Али њима ране незадаше,
Они гоне Турке на булюке.
Ког пропусти Чупићу Стояне
Дочека га Подцерац Милоше;
Ког пропусти Подцерац Милоше
Дочека га Циццар-Янковићу,
Непропушта ни старо ни младо,
Бије юнак и десном и левом,
Десном бије с тешким буздованом
Левом бије мачем од бедрица.
Кад погледа Подцерац Милоша
Ал се дала єдна потурица
Потурица Оружића Мека
Канцелиста на по Босне славне

Он се дао у ту србску војску,
Куд пролази за Милоша пита,
Воле с' Турчин с њиме ударити
Нег Царево задобити благо. —
Ал беседи Подцерац Милоше:
„Браћо моя Янко и Стояне!
Ви терајте Турке на булюке
А я идем оной потурици,
Єр ћ' отићи у ту србску војску
Пак ће нама учинити квара.
А знатели моя браћо драга!
Майка сина оправи на војску
Бога моли да іой натраг дође,
Сея браца оправи на војску
Бога моли да се братац врати,
Заручница за свог заручника
Бога моли да іой натраг дође.“
Па он ђоги попусти каясе,
Стиже ђога Оружића Меку,
Враћа Меку Милош буздованом,
Неће куя да се натраг врати
Већ он стаде право на билћгу
Па беседи Подцерац Милошу:
„Море влаше од кога си града?
Та нисили од туд од Подцеря?
Нисил' од куд Подцерац Милоше?
Я се волем с њиме ударити
Нег' царево задобити благо.“
Ал беседи Подцерац Милоше:
„Ой Турчине веро некрштена!
Вала море име крити нећу:
Я сам главом Подцерац Милоше,
Кои яшим ђогу Кулиновог,
И я носим саблю Кулинову;
Ђогу яшим, сабљом Турке сечем
Небоим се цара ни везира.“

Беседи му Оружића Мека:
„Єл те давно оженила майка?
Єсили се налюбио љубе?
Єсил' старе нагледао мајке?
Єсил своє сеє разудао?
Ти ћеш море данас погинути!“
А беседи Подцерац Милоше:
„Младог ме є оженила майка
Моє сам се налюбио љубе,
И старе се нагледао мајке,
Сеє моє давно разудао;
Вина сам се доста подпапио
Турски сам се глава насекао,
Баш немарим што ћу погинути.
А ти єс' се љубе налюбио?
Єсил старе мајке нагледао?
Ти ћеш море данас погинути:“
Беседи му Оружића Мека:
„Синоћ ме є оженила майка,
Остала ми нелюблѣна люба,
Остале ми сеє неудате.
Майка ме є лепо световала:
Иди сине на цареву войску,
Иди мудро, непогини лудо!
Па он трже пушке од пояса
На Милоша обе управио,
Обе пукле, остале му пусте!
Ал здрав Милош на коню остаде!
Кад опази Оружића Мека
Да здрав Милош на коню остаде
Плећа даде па бегати стаде. —
Ал повика Подцерац Милоше:
„Стан' Турчине веро некрштена,
Срамота є бегати с мегдана!“
Па потеже своју кубурлију
А Бог дао и срећа јуначка

Те є юнак Меку погодио,
Ал тек Турчин на коню задрема! —
Говори му Подцерац Милошу:
„Єл' Турчине задоволю пића?
Я сам млогог тако напоио
Пак се ниє више пробудио.“ —
Већма ђоги попусти каясе,
Стиже ђога Оружића Меку
На довату па по белом врату
Одсече му до рамена главу.
Узе Милош турчинову главу
Па є меће у зобницу ђоги.
Кад є Милош измерио главу,
А у глави девет ока било!
Врати с' Милош Янку и Стояну
И свом побри Лазаревић Луки
Окупише са сви страна Турке,
Разтераше тридесет хиляда,
Да незнаю єдан за другога. —
Сам остаде Мехмед капетане
Плећа даде па бегати стаде!
Нђга тера Чупићу Стояне,
Па говори Чупичу Стояне:
„Стан' Турчине! утећи ми нећеш
Тера ћу те преко свег Мишара,
Аколи те дотле неуватим
Тераћу те Дрини под обалу,
Аколи те дотле неуватим
Тераћу те у ту Босну равну,
И Босну нам валя походити
Од зулума вашег избавити.“ —
За ньим иде Подцерац Милоше
Па говори своме побратиму:
„Врат' се натраг мой брате Стояне*
Виш' на мрки седамнаєст рана!
Та нек' иде єдна потурица

Нека иде нека цару каже
Каквог носи из Србиє плѣна!
Ако Бог да и слога юначка
Скоро ћемо нѣга тамо наћи:
Скоро ћемо Босну походити
И зулума турског избавити!“

---

* Просякиня.

(написано неколико година доцниє).

I.

У почетку зимског доба
Стаядо я при прозору
У Србіи милой земльи
У господском єдном двору.

*

Душа мисли у дальини
А срце се с тугом виє
Око стена Црногорски
Где се люти бояк биє.

*

Где се бию Обилићи
С надмоћиєм Турске чорде
А помоћи ниє друге
Осим єдног Бога онде. —

*

Црногорац на боишту
Ко да нема нигде свога
Самцит стои, ни одкуда
С мачем брата ни єднога. —

*

Зимски ветар зазвиждао,
Небо одзго снегом веє,
Шта ће — тужим, ранѣници
Кад их сунце сад негреє?!

Небо им є кров и покров,
А сад неста сунца блага
У мукама да их греє,
О шта ће ю, шта ће сада! —

*

Сад кад падне снег стенама,
Том постељом ранћника,
Како ће их бол тиштати! —
О да свети Мученика!

*

О јунаци славни тамо
Нека вам се сав свет кланя;
Ви єдини борите се
С хулителћм христа спаса. — —

*

А имена ваша света
У читулю Србин пише,
Међу своє мученике
Да их време неизбрише.

*

О ти књиго тужна србска
Кад ћеш већем бити пуна?
Зар те ниє напунило
Косово и србска круна.

*

О та ниє! Од тог доба
Ти листова броим доста;
Мученика за слободу
Шта ли од то доба оста.

*

Мученици и јунаци
И из ове землћ славне
За кою су попадале
Од Турака ваше главе.

Нек ликују ваше душе!
Спомен вам є овде свети.
Србин ће вам благодарно
До свог гроба венце плести.

*

На слободној земљи овој
За кою сте попадали
Од порода славног вашег
Живо коє док б' имали.

*

Сећаюћ' се Србин предка
Потомче ће наградити, —
И за ваше дивне жертве
Благодаран тако бити.

II.

У чуствама светим оста
Замишлѣно незнам кол'ко, —
У том груну зимски ветар
О прозоре врло яко,

*

И трже ми неба око
Да погледи непогоду
Кою носи нам природа
У зимноме овом добу

*

Ветар хукти ко' помаман,
Веявица снегом веє
Бели покров застр'оє
Цео простор и све стреє.

*

У сокаку ког опусти
Ова зимска непогода
Одрпану жену видо
Де овамо дрктућ хода.

Бедни створе! я помисли,
Тебе гони глад и зима
За то си се упутила
Тим господским дворовима.

*

Ходи амо, неутѣшна
Нећеш прећи с овог прага;
За сироте има срце
Овог дома майка блага.

*

У том с врата отворише,
Осврну се видит' ткоє?
Просякиню са сокака
Виде сузне очи моє

*

Майка дома пред ню иде,
Збори — „ядна какоси ми?
И док сам я странствовала
Кажи како живила си?“ —

*

„„Зло ти живи майко моя
Докле си ти странствовала,
И са твоіом болном ћерком
По туђини путовала. —

*

„„Оно мало што уживам
Од државе я милости
То є тек да имам само
Кров над главом чим платити;

*

„„Ал и тога я немадо
Докле Бож'я воля света
Светлог княза неповрати
После шестнайст дуги лѣта.

„„Сећашли се како си ме
Ти у Шабцу нашла граду
Да рибаюћ' туђе собе
Мои нокти одпададу.

*

„„Државнику сваком за ме
Светла госпо ти си ишла
Док си мало то помоћи
Код Србиє мени нашла. —

*

„„За све друго теби хвала:
За одело, и за храну,
Счиме души мога оца
На небеси лечиш рану.

*

„„Те негледи пород срца
Де с' пребия и гладує
Докле млоги незаслужен
Живи славно и ликує.““ —

*

„Видиш то є — рече мени
Са сузама майка дома,
„Видиш то є кћери моя,
Кћи — Стояна Чупићева!!!“

---

14. септ на крстовдан.

Избавитель.

Легенда по Балзаку.

У летописима Брабанта налази се, да є негда обични саюз међу островом Кадзантом и Фландерском обалом обдржавао се само єдном лађицом. Миделбург, позніє прославлєп у хисторіи протестантизма, броіо

є онда тек две до три стотине ватришта, а богати Остенде беше іош єдно незнатно пристаниште са малом населбином, где неколико породица рибара и ситничара заєдно обитаваше са неказнѣним морским разбойницима. Но они двадесет домова и триста ядни од бродски развалина скрплѣни колебица Остенда имадоше іош онда свог управителя, свою чуварску чету, свог градоначалника, у кратко: све ясне знаке далеко напредовавше просвете. Ко пак онда владаше у Фландріи, Белгіи или Брабанту, о том ћути глас преданія, кои са сваким столећем у устма умрлих родова нов звук узеде.

Она превозна лађица ћаше се єдном отиснути од острова Кадзанта. Но пре нег што се скиде ланац, с коим она беше утврђена за обалу, даде чувар брода неколико пута у рог свирати, да сазове немарљиве путнике. Ово беше последня пловитба оног дана. Већ и сумрачак беше наступіо; тек што се у последњим зрацима вечернѣг сунце могаше видити фландерска обала и могоше се распознати долазећи са острова закаснѣници.

Лађица беше скоро пуна; чусе већ и глас нестрпљивости: Што се затежете? хајдмо! У истом тренутку искрсну тек десет кораци од обале на не мало удивлѣнѣ превозника єдан човек, ког он ии од куд не виде нити чух долазити. Тай путник као да є у єданпут из землѣ изникао, и као кад би кои тежак у очекиваню пловитбе біо прилегао на землю, и чувши звук рога напрасно из дремежа ћипіо. — Бешели то какав крадљивац, митничар, послужитель суда? —

Тек што тай страни наступи краю обале, посе-даше седам особа брзо на клупе стражнѣг стране превоза, да задрже за се сва места, како се онай непознати неби мого ньіовом кругу приближити. Тай себични мисао дође им колико брзо, толико и нехотице, и текаше као млоги том подобни од богатства великаша. Четир члана тог друштва беше фландри-

ски благородници, нарочито: єдан млад витез са два рта и каменѣм украшеним баретом на куштравой глави, кои звечећи златним надпетницама и гладећи браду бацаше презрителни погледа на пук у броду; — єдна благородна госпоѣица са соколом у руци и у поносном држаню, говораше само с матером. Те особе бенеташе међусобно тако ясно, и тако се кревельише, као кад би у броду саме биле. Край ньи седіо є єдан дебео грађанин из места Бригге, важан у граду човек, замотан у огртач, и нѣгов слуга до зуба наоружан, чуваше две с новцима потешке кессе. Овим придружен беше єдан наученик, єдан доктор, велике школе из Левена и нѣгов писар са млогих киьига увежљем.

Ти люди, кои из срца єдан другог презираше, беше средньом весларском клупом оделѣни од преднѣ части брода. Онай странац баци при улазку поглед на стражню страну, и кад виде, да є ова напунѣна, потражи себи напред место. Овде є седила сама сиротиня. Онай човек, у простой од мрке боє ртеной одећи, гологлав, без огртача, без шешира у руци, без кессе или мача о бедри изгледаше као какав градоначалник, кои, уздаюћи се у свой чин, не употреблює ове знаке, и као єдан од они доброћудни сеоски старешина, што их наши стари простосрдачни Фламендери у вештачким сликама често изображаваю. Та сиротиня примила га є дакле са страхопочитанѣм, и беше зато од они остраг богаташа шапутанѣм измеяна. Єдан стар вояк, оседивши под теретом свог суровог заната, устаде пред ньим и седе озго на ребра лађице, подупревши ногама трбу или табан, с коим є брод скопчан. Єдна млада жена с дететом, по изгледу рукоделка из Остенде, помиче се на страну, но у тим помицаю не беше ни пузећег пониженя, ни гадног улепшаваня, но оно ћутанѣм признаванѣ дужног призреня, с коим простота — осећаюћи вредност међусобне услужности и помоћи — явно показує се;

єдна безазленост, у коіой прост свет своє добре и зле стране отворено на видик износи.

Странац благодари обоима са достойним знаком, и седе између младе жене и старод вояка. За ньим беше іош єдан тежак са своим десетогодишньим сином; єдна сабраног лица одрпана майчица са жигом пужде и неволѣ, на скоро празной просячкой торби, кашлюкаше на пупку брода у кругу єдног великог обруча алата. Єдан веслар, стари матроз, кои ню у младости као лепу и богату познаваше, узеде ову сироту, што по веле, у име Бога у бродиѣ.

Фалати Томаш, — рече баба, — вечерас ћу за тебе молити два оченаша и две дѣве Маріє. Управитель дуну іош єдном у рог; ништа се више не зачух. Он баци данац у бродиѣ, скочи на стражньи край у теснац ктимуну, и счепа овай стоєћи. Са испитујућим погледом на небо и воду, викну он оштро своим напред слугама: Ударайте снажно весла у воду и упните се! С морем ніє чисто;.... Я осећам притиск таласа на тимуну, и буру у моим разбієним костима! — Тай позив у говору, ког само матрози разумеваю, учини, те лађица брже поће. Онай у стражньой части превоза леп свет уживаше погледом на чврсте мишиће, на опалѣна лица и зажареност очію као и на узор са мишицом играчке, у коіой се упинѣ сва човечія снага, да за незнатну кирію ове миле особе преко мореуза пребаци. — Ал онай напред вояк, тежак и она баба сматраше ствар са свим с друге стране. Познаваюћи из собственог искуства тешкоћу умора, и тугу напрезаня у дуготраюћим послу, сажалеваше они матрозе. И почем су били навикли на живот под ведрим небом, не мимоиђоше им знаци наступаюће опасности. Они осташе у ћутаню и озбильности. Млада майка забавляше дете на сиси, и успављваше га са неком старом црквеном песмом. Ако ми данас сретно проћемо, — рече стари вояк тежаку, — то ће мо имати само

благом Богу благодарити. Ах, та он є господ, — одговори бака, — ал я мислим, да он воле нас себи призвати, погледай доле ту светлост.... Погледом на запад показиваше она на ватрене млазове преко црни, црвенилом окружених облаци, кои као да тешко уздржаваше беснило буре. Преко мора чуше се не ясни звуци, равни одзиву урликаня у пучини. Срећом не беше Остенде далеко.

На лађици у єдан мах све заћута; сви гледаше на полѣ у велики простор са оним ужасом или осећанѣм религіозног скрушеня, кои при одступу дана, кад природа заћути и зазвоне звона, човечія срца обузимаю. Преко єзера распростре се беличаста светлост с непостоянством и променом, равна очишћеном челику. Небо беше застрто тавним покровом црних и црвених облака. На найкрайнѣм краю, онде где залази сунце, пружаше се зміи подобно узки, крвави єзици, а на истоку прорећаше се из међу облаци поєдине светлости точке, подобне зрацима, кои пробіяю облаке, кад є пун месец. Тако дакле даваше и море и воздух на свом суморном темелю само непонятне половине свог природног изгледа, из коих се претећа са ватреним знацима пропаст іош яче показиваше. На єданпут дуну ветар. Управитель лађице — проматраюћи непрестано єзеро — опази на површности дизанѣ таласа и повикну: Хо! Хо!... Матрози засташе с веслама у води. Право има управитель, рече Томаш ладнокрвно, и у исти мах понесе брод на брег єдног таласа ског одма за тим као да у пропаст паде. То у єданпут показавше се лукавство Оцеана истера оним у стражньой части брода крв из лица. Ми смо изгублѣни — повикаше они у страшном трепету. Охо іош не! одговори мирно тимунџія Снажан ветар разби на сред неба облаке баш над лађицом; єдан благ прозрак с пусти се из тог раздора управ доле тако, да се распознаше ясно на броду предмети. Сви путници, сиромашни и бо-

гати, благородни и прости, дивише се оном у њіовой средини туђину. Мир и скромност преливаше му се на нѣговом лицу; нѣгова плава коса — очешљяна са ведра чела — беше му пала на плећа. Лепе му лица черте чињише на сваког чудан утисак. Тай страни чињаше се, да не презире толико смрт, колико као да беше за своє биће подпуно сигуран.

Тек што заборавише натраг стоєћи люди у свом страху за єдан часак на растеће беснило елемента, показа се код њи опет себичност као пратіоц њіови прочи грехова. Што овай градоначалник у нѣговом заѣтуплѣном чувству сретно седи немарећи за опасност, — мисляше високоучени доктор — те ће тай човек умрети у незнаню као псето!.... Но іош та накитна реч звекаше, а бура пусти све своє фуріє. У околини рикаше віор, превоз окреташе се у вртлогу и талас наюри унутра.

Ах моє сирото дете... моє дете... ко ће избавити моє дете! повика млада мати са срца продирућим гласом. Ти сама, одговори странац. Глас нѣгов проће кроз младе жене срце као надежде ясан знак: он є тако чисто и ясно звоніо іой кроз уши, као да є пркосіо бури и яуку люди.

Узимайте исполце и бацайте воду на полѣ, повика управитель. А ви тамо веслари макните рукама и употребите ово кратко живота време. Мало єзеро врло є лажльиво: то ніє ништа ново, я га већ познаєм 40 година, и данас ниє први пут да се с њим борим!... Он стаяше као и пре чврсто на тимуну, и гледаше час на брод, час на море, час горе на небо. Навек ти є тай патрон онай стари подсмевач! промрля Томаш из међу зуба.

Зар ће нас небо заиста заєдно са овим изметом упропастити? упита поносита лепотица оног украшеног витеза- Та неће благородна госпоћице, чуйте ме! он є повуче к себи и шапутну іой: Я знам пливати, само ћутите! — Я ћу вас уфатити за ваш зла-

тан косоплет и извући ћу вас на обалу; но я само вас могу избавити!.... Госпођица баци поглед на нћну стару матер. Витез опази у очима нћжне суседке осећанћ дечіе любави, и шапутну іой далћ: Предайте се Божіой вольи, — позовели он матер к себи, то ће іой за цело бити спасеня ради на оном свету,.... а нашег на овом додаде он к томе у мисли. Госпожа от Рипелмонде имала є седам добара и єдну слободну баронію. У госпођици пробуди се любав к животу, любав к оной варльивой протуви.

У сумрачку ясно се распознаше бледила лица, кад на єданпут єдан страшан талас подиже превоз високо горе и с пусти га онда толико исто доле, тако,да му табан и ребра пуцаше, као да ће се растворити. Страшан яук — мртва тишина.

Држанћ оних сиромаха у предньой превоза части разликовало се опог речених богаташа и велможа. Колико год пута претише таласа брегови прогутати слаб превоз, притискивала є млада мати своє дете чврсто на груди; она се држаше надежде, кою іой моћна реч оног странца у срце баци; — нћно око летило є сваки пут скромно светлећем лицу нћног утћшителя, и у век уливаше іой се нова вера, яка вера у слабой жени, вера матере. Само у божественой речи, у речи любави из уста непознатог живећи, очекиваше то обично створенћ у пуной надежди и скоро без страха извршенћ оног, што іой онай предсказа.

Не манћ беше вредно и вояка гледати. Нћгово сурово огорело лице издаваше черте равнодушія, као и код оног странца. Чврсто држећи се за край површине бродског дувара, сматраше он упртим очима черте оног особитог човека. Разум и воля, те две снаге, коє іош немалаксаше у войничком животу, пробудише се у нћму с младим осећанћм. Према той надвисной смелости (странце) коіой се он чудити морао, стаяше и он не манћ мирно и разумно. И тако

узеде он себи оног непознатог за углед и спои се — сам незнаде како — душевно у нѣга. То уваженѣ смелости и отважности створи се у одушевленѣ, неограничено одапѣ и у непотресиму веру. — Осећаня, коя су код вояка обична према крепком, победоносном и сяйном срећом обдареном вожду.

Стара просякиня промрля полаясно: Ах я сам безбожна грешница! Зашто сам опако безчестно живила. Ах имам на себи велику неправду. Боже мой, дай да отрпим пакао у овой кукавной привремености. Утѣши се майко — рече іой вояк — Бог є добар, он ненаграђує са каматом. Ах драги господару Лампасат — настави бака далѣ — кад би я могла чути из уста ког свѐштеника: жено, твои су ти греси опроштени! како би радо я то веровала!.... Странац окрену се ньой са любави пуним погледом, кои іой проѣе кроз жиле и кости, па іой рече: веруй па си избавлѣна!.. Бог нек вам плати, драги господине! Ако се ваша реч испуни, то ћу я за вас и за мене ићи боса нашой драгой госпи у Лорето!... Она два тежака, син и отац, осташе ћутећ, предавши се са свим Божіой вольи.

Тако стаяше на єдной страни богатство, гордељивост, ученост, порок, — као понятіе целог човеческог друштва, скроєног за вештину и размишлянѣ о свету и нѣговим законима; но баш ту, и само на той страни беше яук и трепет са тисућим осећанѣм страха. За тим стаяше узвишен над овим грађанског друштва особама патрон (заштитник) брода, снажан човек, нескрушен двоумієм, вожд, краль, буру смѣло изазиваюћи и с ньом борећи се.

На другом краю лађице слаба створеня!.... Єдна мати са смешећим се на грудма дететом; — єдна стара просякиня, негда грешница а сад каянѣм скрушена; — єдан вояк, покривен са белегама зарастлих рана и у смею безбрижно живећи; — напоследку два тежака, живи узори усиляваня и оскуд-

ности, отврднута радом, од ког свет живи. Сва та створеня беху незналице, прости, безазлени, немарећи за размишљяня и добит, но спремна, све утопити у вери. Невине парави, у коим небеше савест и осећанѣ затуплѣно, єр любав, каянѣ, несрећа и рад разбистрише, скупише и оячаше им волю.

Чудна вештина тимунціє донесе додуше лађицу близу Остенде, но она се изврну 50 кораци далеко од обале. У том тренутку викну странац са зажареним лицем той гомилици ядника: Ко верує нек иде замном! Затим устаде и у кораку пређе преко таласах. Одма за ньим мати са дететом. За овом вояк са простосрдачном заклетвом: Тако ми моє луле, я идем за тобом и у пакао! и он маршира преко воде, као да є тако морало бити. Стара грешница посла єдан уздисай свемогућем, придружи се овом човеку и пређе преко мора. Она два тежака рекоше: Кад ови иду преко воде, можемо и ми. И они пређоше. И Томаш хтеде, но нѣгова вера ослаби, он потону неколико пута до врата, но окуражи се, поправи се и стаде ногом на тврдо. Смѣли тимунціа укерепи се као риба за планке нѣгове лађице. Онай дебели грађанин имаде додуше вере, но из тврдоће хтеде и нѣгово злато понети, те злато одвуче га на дно мора. Научник смеяше се гротом преко позива странца, и преко они (по нѣговим мишленю) луди глава, кои га послушаше; нѣга прогуташе таласи. Лепа госпођица пропаде са неверуюћим любезним. Стара госпа потону тежином нѣних порока.

Она мала гомилица верних пређе сувом ногом преко дивльих таласа у сред буре на землю; чиняше се, као да нека неодольива рука уздржаваше беснећи оцеан. Из далека пробіяше дрктећа свећа кроз прозорић єдне колебице страшну помрчину. Они поюрише смѣло тамо; свако од ньих чуло є (при прелазку) у найвећем беснилу ветра и таласа свог суседа ободраванѣ, премда нитко од ньи речи прого-

вориo ніе, ер свако се бавило са опасности и избављењем. Тако они изиђоше на суво; и кад се сви скупише око рибаровог ватришта, потражише они светлећег вођу, но не нађоше га.

Син човечески седяше на мору на врху єдног камена, о ког подножіе груваше бесни таласи туменцію са планкама од превоза. Странац пружи руку, довуче га полумртва к себи, и положивши му руку на главу рече: доста є за сад — но чувай се да непаднеш опет натраг у зао пример! — Он узеде морепловца на раме, однесе га колеби и куцнувши на врата заиска, да се несретни прими. На то избавитель изчезну.

На том месту начинише познiе морепловци манастир Dela Mercі; дуго време видише се у песку стопе избавителя. И кад године 1793. Французи у Белгію уђоше, узеше калуђери и однеше са собом свете остатке.

(Преведено по Кикингеру).

Септембра 15. у вече.

Читаюћи ради пресуђеня, — немачки превод српски народньи песама од Герхарда, наиђем на ону дивну песму у коіой се огледа величина поезіе коіом є Србин обдарен, коя се починѣ:

„Боже мили чуда големога
Кад се хћаше по земльи Србіи,
По Србіи земльи да преврне,
И да друга постане судія! и т. д.

Потресоше ме последнѣ врсте у коима избавитель Србіе Дрини води говори да ће и нѣне таласе скоро пребродити, и Босну походити, али юнак недоживи тога дана ер є —

Српска судба врло превртљива,
Пак є небо у ков є гледо
Избавитель робинѣ Србіє
После сунца навукла облаком,
И далеко одбила юнака
Од намере духа нѣговога.
Па најпосле црна неумитна
С родом српским іош непомирена
(Ради греха неслоге косовске)
И смрт рану на пут му истисну:
Горку чашу правог мученика
У сред землѣ њиме избављне!
Кара-Ђорђе над Србіом звездо
За коіом є синула слобода;
Ти си лепо браћу осветіо,
Бирчанина и кнеза Алексу,
И све друге што су попадали:
Над гробом им уздрмао луну,
Те су врази пали хилядама,
А тебе ће рука спасителя
Осветити са срећом народа!
То ће бити радост твоіой души
И награда за смрт мученика!!

Другом юнаку.

(На Герхардов превод песме Филипа Вишњића.)

О юначе међу юнацима
Славни Србе међ' твоим Србима,
Велик сине отечества твога
У ком си се Ти робом родіо,
Избавитель нѣму одрастіо!
Прими венац од мене девојке
А у име сваке ћерке српске
С твоє землѣ, слободне Србіє,

Гдѣ-но дѣва сад лица не кріе,
Нити више код колевке празне
Прси бію српске майке ядне,
Што су њина чеда погубљена
Ко невине витлеемске жертве.
Куд є душман на яд пролазіо
Србин туда иде певаюћи,
И данаске туда цвеће цвета,
Певаюћи српска дѣва шета.
Майка пева чеду у колевци
Како су где побієни Турци,
И споминѣ име — Попа-Луке
Карађорђа бойне „десне руке“.

Септембра 16. у вече.

Док сам се я с неким женским послом бавила читала є К . . . . на глас нар. песме из кньиге I. Песма „Заовица вара Снаху“ опомену ме да сам я то другчіе слушала:

Сунце зађе за невен за гору,
Єтрве се у двор сазиваю
Коіой редак на водицу ладну.
Редак дође прошеной девойци,
Пути су іой на Войнове дворе,
Заклинѣ се преклинѣ девойка
Да ће проћи погледати неће
У Войнове дворе ил прозоре.
Кад є била спрам Войновог двора
У недра іой срце заиграло,
А чарне се очи омакоше
Те погледа у Войнове дворе!
Ал пред двором копля ударена,
За копляма коньи повезани,
А юнаци под калпаци шећу,

Кићен Войно међу њима шета. —
Бога моли прошена девойка
Да застане на водици ладной
Заовицу Войнову сею.
Што молила Бога намолила,
Застала є на водици ладной
Заовицу Воинову сею.
Ню ми пита прошена девойка:
„Ой Бога ти Воинова сеio!
Куда ти се братац оправio
Ил' на войску или по девойку?“
А беседи Воинова сея:
„„Мой се братац єсте оправio
Не на войску, него по девойку,
По девойку, ал по тебе неће;
Тебе куде трои кудioци:
Єдни куде — люта као гуя;
Други куде — саньива дремльива;
Трећи куде — од горе (падаюћа боля) болана“.
Проли сузе прошена девойка,
Люто куне, до Бога се чує:
„Коій куди: люта као гуя,
Гуя му се око срца вила;
Коій куди: саньива дремльива,
Неимао у болести санка;
Коій куди: од г о р е болана,
Боловао за девет година,
Кроз кости му трава проницала,
А кроз зубе горка чемерика,
Земльица му кости избацала,
Што разтави и мило и драго“.
То изусти, па душу изпусти,
Од жалости за Воином своим. —

Септембра 17. у вече.

Са раним ютром почели су суморни, већ єсени облаци пловити од юга к сѣверу, што жительима овуда

значи да ће дуго кише бити, коя би врло шкодила већ зрелом грожђу. —

По данашњем кишновитом дану враћаюћи се из манастира, посѣти ме наш познати стари пѣсник Севастіан, кои као ревностан настоятель, а родолюбиви пѣсник, предузео є да из развалина подигне собе великог Доситея, пак му іош напред велим — и слава, и хвала!

Он донесе у руци наш кньижевни лист „Седмицу“ и показа ми радостно како пѣсник од Авале пева „єдной Србкиньи“. Да ми сам тай пѣсник ніє свою песму у рукопису послао, я из скромности неби признала да се мене тиче, — овако — одазва се и я нѣму, и тай одзив предаєм моим листовима:

Песмама моим судбе разне, —
С одзивом твоим оцену даде,
Ти пѣвче врстни! кога име
Данаске Србин свуда знаде. —
О я се дичим одзивом твоим
На песме моє што чувство пише,
И іош ма докле да певам роду
Не доби венац лепши више.

*

Али што рече песми твоіой
Да єсу наше ладне груди,
Веруй ми то є грешна скромност,
Кад лиру твою сваки люби.
Певай нам дакле дуго, млого,
О певай докле имаш света!
Столеће често нерађа певца;
А сада теби срећа цвета.

Септембра 18. пред вече.

И данас цео дан пада ладна киша с ветром, те недаде никуд ван крова изаћи, и донети какав єсенски цветак за ове листове. — Читаюћи новине ков

су данас с поште донете, пренела су ми се чувства у далеки предѣл воєваня где се судба єдног народа решава. —

Мой є то народ што цвили давно
Под тешким ярмом душмана злог,
Пак му є данас послао славно
Обрану крепку сам с неба Бог.

*

Миліон душа на югу дальном
Престолу Бога подижу глас:
Укрепи силни сад православном
Цару десницу, он брани нас.

*

Храни га свуда Исусе благи!
За твой крст частни бори се он.
Крста нек с' силом поразе враги
Кои полазе на нѣгов трон!!

У вече.

Облаци се починю разилазити и гдекоя звезда помаляти. Звезде ме опоменуше на єдну песмицу даровите Дирингсфелд. Нисам ту песмицу баш добро запамтила, но чини ми се да є од прилике овака:

Далеко одавде
У єдноме кругу
Сіяю две звезде
Ал мени на тугу.

*

У ньину би светлост
Вазда погледала,
И за ньима духом
У вис полетала.

*

То су очи твоє
Огледало ясно
Коє показує
Твоє срце красно,

*

И велику душу
Великога дара,
Коя ме песмама
Своима очара.

*

Да ми є да срце
То за мене дише;
Да та дивна песна
Моє име пише! —

У неделю 19. септембра у ютру.

Плаво небо сад се ено ведри
На њга се моя душа смеши
И помишла: више неба горе
Од куд сиплю ведри зраци доле,
Тамо, тамо, у вечитой влади
Седи царе што суди по правди,
Ком се сузе угнѣтених дижу,
Па яо оном кога оне стижу!
Свемогући творац тамо седи
Коій небо од облака ведри,
Коій може проведрити свуда
Црна куд є притиснула судба,
И послати 'вако ведрог зрака
Ко сад овуд после сви облака. —

После подне.

Писмо єдной пріятельици.

Синоћ доби ваше мило писмо. Како доноситель рече ко му га є на піяци дао, ава, мама, Катица, скупише се око мене да чую шта пишете, и сви се обрадовасмо да сте здрави, и да се нас сећате, и често оне дане споминѣте коє смо под нашим кровом заєдно провели кроз два пуна лета. Ни ми вам драга пріятельице с тим недугуємо, єр нема дана кад вас неспоминѣмо, — я и Катица писмо іош у шетню изашли а да нас нієи поток и брег и доля на вас опоменуло куд смо с вама пролазили, и свагда пожелимо да сте с нами и ви, али брда и шуме и тихо Дунаво леже сад међу вама и нама! Па іош кад ледене санте Дунавом пођу, коима се мост, а често и чамци с пута уклоне, и нама пута препрече да се за дуго ни видити неможемо, онда нам остає єдино сећанѣ — то благодатно свойство коим є вечни промисл човека обдаріо. Оно нас често пріятніє занима са удалѣнима, него близост где-коій лица. —

Сад на крстов дан таман я седо єдан превод да довршим ево ти нам неки гостію — за коє морам рећи — пріятни. — После ручка зажелиште видити углянски майдан, куд их са Катицом одведем. Ви познаєте дивну околину предѣла овог, даклем нећу вам те образе красоте пером цртати.

На майдану застанемо іош неке стране коима се и ми придружимо, и с коима, по обичном друштвеном току поздравимо се и представимо єдно другом, па пођемо заєдно по майдану прегледати, после поседамо на клупе, и шта мислите шта є предмет разговору біо?

Сећате ли се оног дивног површія по ком су углярске колебице под сѣнама високи дрва подигнуте? сећате ли се онога изгледа преко ког ти се око чак

на горама Србіє зауставля, куд ми често саняринскі погледасмо? — Сећате ли се како є дивно онде кад сунце залази и последньим зрацима вр'ове високи растова позлати, са коих тице певаю вечерню песму, и дальна звонцад пландуюће стоке чує се по брегу? Сећате ли се и мислите ли да є то плѣнуло све коіи се у той величественой сцени нађоше, па да о том красном призорю словише? О ніє! лепота окружаваюће природе остаде непримѣтна, а дальни люди беше предмет оговараюћем разговору. —

Я се одма из круга удалим, па седнем на єдну клупу подалеко, и пожели вас да сте самном, у мислима одо у оне дане кад смо заєдно овуда ходале, и како смо у лепоти природе често и заборавляли да ван ови брегова има іош света. — То опоминянѣ учини да сам само вас видила и чула како о лепоти природе с усхићенѣм говорите, ил вам поглед на брегове Србіє отечество ваше пренесе и чувства тамо, па говоримо о сяйной прошлости и незнатной садашньости народа нашега, — а кад сунце поче се с горама праштати, я вас чу где певате ону нашу милу песму кою сте обично при залазку сунца певали:

Кад сунце светом прође,
На землю ноћца дође
Звезде што небом сяю
За тугу мою знаю и т. д.

И тако то сво време проведо у сећаню на вас удалѣну, и оно є души моіой годило, а разговор окружаваюћи само ме мучіо, и побуђивао на сажаленѣ люди коій са изображенѣм тако ниско стоє, са изображенѣм коє облагорођава и срце и душу, и неумем вам изказати како ме тишти кад помислим да є та оскудица баш у нас Срба, у наши Србкиня.

Мене често занима та мисао да є крайнѣ време да се озбильна пажня обрати на изображенѣ женске деце, пак сам наумила — т. є. ако ми кућевне о-

колности допусте — моє мисли о том преважном предмету у писмама на вас, коя се самном и у том разумете, саобштавати, а ставляюћи и сва моя писма у мой дневник ког овог лета водим за спомен моіой Фрушкой-Гори, — па ако се овай дневник кад печата, могу та писма од коє полэе бити, єр ми смо пред будућносћу.

Будућност она пред нама стои,
И нама звоном зорице звони;
Пробудимо се! айдемо на рад
Време є за нас већ крайнѣ сад.

Мала Милица у велико говори: зна да се моли Богу, зна да каже да є Србкиня, зна већ из историє да су Деспот Ђорђа затворили Ш., да є у Србіи било млого неваляли чича, кои су се звали Турци, па су клали люде и малу децу, онда є Ђорђе све те неваляле чиче убіо. Она њиове ликове познає и своим их именима зове: Деспот-Ђорђа зове „сирома деда“, Карађорђа „велики чича“, Чичу „чича туче“, па како ко дође она води пред ликове два несрећна Ђорђа, и њиову историю преповеда. Зна да каже „живіо цар Никола!“ —

Сад с Богом остайте! срдачни поздрав од нас свію вама обома. Я сад одо са Катицом и малом Милицом у виноград. Гледайте да нам скоро дођете.

У вече, дошавши из винограда сети се оне Франклове песме „Он болѣ зна,“ кою сте желили у преводу имати Я сам є неки дан за вас превела, и шалѣм вам є са срдачном Богу молитвом, да онай невидими ловац кои се вашем обожаном супругу, с коим се ваша душа разуме, истина у виду бриге и скорби због непостигнуте цѣли приближавао, небуде нѣгов живот забелѣжіо, коє би и за вас нѣжну супругу, и за цело Србство печални губитак біо. —

„Он болѣ зна!“

Єле се младе у висину дижу,
Кроз свѣже лишће сунца зраци вире;
По гранам' пою свуд крилати гости,
И свуда пролећа милине се шире,

*

А єдан ловац тумара по роси,
Смртна му стрела виси о рамену,
Он є на дивљач неће управити данас,
На други лов као да смера, и пут свой намену.

*

Погледа дрва од землѣ до вр'а,
Гдекоє задрма, оно га росом посу,
Да му захвали што га додирну
Ка' оно пріятель раме пріятелю. —

*

Ал ловац оштрим ножем крстић реже
Да младо дрво на єсен позна,
Па вели: снивай сад о весни
Я сам тай што судбу болѣ ти зна!

*

Свуд иде тако, ко' смрт, пролећа стазом,
На млога дебла реже свой знак,
Те шумска дрва, крстићи бели
Личише скоро на гробља праг.

*

Тако по гори люди иде ловац
Невиђен, и билѣжи срца
Лако и тихо, да незнаш каде,
Али си опет нѣгова жертва.

*

И мене посѣти у виду туге
У виду скорби, и напои ме
У тихой ноћи из свог пеара,
Те с моих очію санак отиде. —

*

Забележіо ми живот ножићем своим,
Често се знак тай из тиха позна,
Но я се надам іош коіой весни и песни,
Али — о яо! — он болѣ то зна!

Септембра 20.

Писмо Г. В. С. К.

Я сам код вас велики кривац што неизпуни своѳ обећанѣ да ћу вам што пре послати іош преповедака, обичая, басама и чараня нашега народа. Ви ме у вашем писму коѳ сам синоћ добила укоресте за то, па ипак я вам се немогу друкчіѳ оправдати до опет обећанѣм да ћу вам то зимус скупити и написати, кад буду жено код куће седиле с преслицом, а сад су у другом послу.

Са подскочицама нећу вас моћи послужити я, из узрока што такови има свакояки, па нити би коій сеоски момак исте предамном изговоріо, нити би га я на то ободрила; — него ако ми коя до пера дође, коя невређа чувство стида, я ћу ѳ на артію ставити, и вама послати да с временом непропадне. Остале по мом мнѣнію требало би искоренявати, а не купити и у кньизи чувати, ѳр оне неносе на себи печат нар. карактера, него развратности у кою наш народ на жалост суноврат пада. Ено нам наши народ. песама коѳ показую да ѳ стид у карактеру србскога народа: У нар. песмама кад млађи са старіим говори, он каже: „Зазор ми ѳ у те погледати, а камо ли с тобом беседити“, а данас у колу брбля србски момак безобразне подскочице, и необзире се што стари люди и жене код кола стоѳ. И песме коѳ сад у народу постаю, треба предати мут-

ном Дунаву да их у пропаст носи, а не скупляти их и печатати, єр оне показую дух развратности кои є нашим народом овладао, и кои би требало да власт и свештенство изкоренява, нарочито свештенство.

Песама из србске войне са Мађарима врло ће мали брой бити што ћу их скупити, єр су већ изгубљене. Слепцима, тим єдиним сачуварима наши нар. песама забранћно є од власти те песме по манастирским славама народу певати, а у самом народу слабо се чую, но я ћу сваког слепца кои ми пред кућу дође упитати за њи.

У губитку ти песама ценим колика є ваша заслуга што сте нам оне наше нар. песме од пропасти сачували єр и оне се већ губити почеле; Србкиньи фрайли биле су просте, та є требала „Норму“ „Фра Дявола“ и друго што є туђе (и сад ми є смешно кад се сетим кад сам я из Варадина из школа кући дошла, па мом Ави и Мами свирам у гитар из свию опера, найтеже варіяције, ал незнам ништа србски, а мени Ава єданпут рече: „та ти дієте незнаш ништа свирати, жали Бог мои новаца.“) а у простом народу држале су се само іош сватовске и мобарске песме, єр и сеоска девойка почела є већ певати „ах любови паклена“, нарочито оне коє су ближе варошицама, и оне од оне стране планине.

Причица из народа могу вам више написати, Ава их доста зна. Оне две коє вам є он причао кад сте код нас били, ево вам по жельи овде написане:

Год. 1848 и 1849 кад є била србска война с Мађарима, Урош Гойковић начини себе неким нар. юнаком, и добіє од патріярха наименованћ нар. комесара. Сакупи око себе повелику чету, са коіом ниє ишао на боишта да се біє са Мађарима, него є с том четом ишао те плячкао убіяо и паліо и саме Србе, да є од нћга у великом страу сва околина

била, нити се он бояо више патріярха ни одбора. Патріярх пошлѣ Орела са граничари кои Уроша ухвати и — стреля. Чета се Урошева разбегне, а Орель са свои граничари остане у Язку. Єдног ютра ево Орельови граничари и у наш В. кои казаше да ће после подне и „Господин“ доћи, а свуд є по околини ишао, само у нашем В. іош біо ніє, па є то од уста до уста летило да ће Орель у село доћи, єр дѣло са Урошем начинило га є у народу већим юнаком него све битке у коима є біо, а богме ко є злу савесћ имао и стрепіо є од нѣга. — Тог истог дана у подне дотрчи єдан србіянски официр на коню, и яви код нас и у манастиру да ће овай час бан Єлачић доћи. Наєданпут зазвонише звона наша и манастирска, ударише топови, упарадише се Орельови граничари пред обштинском кућом, свет поврви на наш главни сокак, а кад бан дође и проће, єдна жена приступи да полюби Аву у руку, и запита га: „а єл те попо, єл то тай Орель“? Попа се подбочи па рече: „иди баба Марта Бог с тобом! та то є море бан, знаш ли бан“. Ал баба Марта одговори: „хм, бан! а я богами мислим Орель кад тако пуцаю и звоне“.

Шта є баби Марти бан спрам Орела. — Она друга прича: Єданпут после гладне године кад є така скупоћа била да є сто новаца ока брашна била, славили су Буковчани и држали у цркви благодареніе Богу што є нестало глади. После цркве дошли су под сеницу гди є поставлѣн стол біо, на столу читав лебац, проя, и чинія са кромпиром. Ту свештеник освети водицу, благослови лебац, и преда га првом старешини, овай лебац полюби, и почне му говорити: „Мили лебцу, сладки брате наш! Ти си біо твою браћу оставіо, и отишао си од нас, па смо ми за тобом горко цвилили и плакали да се до Бога чуло, а видиш сад како смо сад весели, и како Богу благодаримо што си нам се повратіо, па немой брате

више никад да идеш од нас, кад є сам Бог казао и тако уредіо да се брат са братом неразставля.“ За тим полюби лебац и дода оном до себе, тако сви редом полюбе лебац и поставе опет на стол. За овим свештеник благослови прою, дода оно старешини, овай є полюби и стане и њой говорити:

„Просо, мила сестро наша! Ти си наша сестра, и нашла си се браћи у невольи, хвала ти сестро! Сад иди сестро, тако є Бог наредіо да сестра од браће мора отићи, а браћа да остану заєдно до века.“ За тим сви излюбе прою, и даду єдном кои є однесе.

Сад свештеник дода овом чинію са кромпиром ком овай говорити почне:

Кромпиру швабска рано! Ми те више неєли да Бог да! Бела пшеница то є србска рана од памтивека, као што си чуо кад слепац наше песме пева нема нигди да каже „бела кромпира“ него „бела леба и руйнога вина“; зато ти кромпиру иди од нас, ти наш ниси, ми с тобом живити неможемо.“ — Па ону чинію с кромпиром тресне о землю. —

Ето Вам засад те две причице, а од они старoцрквени књига добила сам само єдну; но Ви ми неписасте оћу л Вам ако такови књига добієм поштом послати, ил оставити док Ви на пролеће дођете?

Ево се сад сети єдне причице из народа, коя може бити поучителна за суєвѣрне:

Причаю да є овде у нашем селу єдан човек при смрти оставіо аманет сину да га лепо сарани, и после свега што цркви платити треба за звона, за полелей, за баряке, рипиде и чираке іош цркви да поклони пет акова вина и аков ракіє. Син све по завету учини; али кад дође да поклони цркви вино и ракію, рече му жена: „Мани човече поклона; доста се попило, да му є просто, ал то богме на цркву недай.“ Човек се за женом поведе, и затая очин аманет.

После године дана истог вечера кад є отац сину аманет предавао, и исте ноћи умрео, седили

су муж и жена дуго, и разговарали се о смрти очевой и како су га лепо саранили, али затаяни аманет неусуди се ни єдно споменути. —

Легну спавати. Када би глуво доба ноћи њи пробуди страшна лупа на тавану од коє се сва кућа потресала. Муж и жена тргну се из сна и чисто занеме од стра каква є то страшна лупа била. Лупа бияше баш над њином главом такова као кад би когод каквим тешким малћм ударао. „То є отац, иде по аманет,“ рекне у смртном стау муж жени, коя є сва дрктала. На єданпут стане се нешто тешко вући по тавану што є на ноћној тишини страота из давало и над њима гредице потресало. „Ево га! сад ће доле“ — цвокотаюћи зубма промуца жена, „мене ће прву удавити, єр я ти нисам дала да даш што є отац цркви оставіо.“ За тим зачне опет лупа на єдном месту, па опет повлаченћ неког терета по свом тавану. — Айде жено да се Богу молимо! рекне муж жени, па сиђу с кревета, падну пред образ светога Николе, и стану се свесрдно Богу молити да их сачува пак ћею светой цркви дати десет акова вина, и два акова ракіє. У том є и лупа све помамнія бивала час овде час онде, и на єданпут стане се онай терет право к баци вући, а стра мужа и жене достигне найвећи степен, и немогоше ни речице проговорити, само што єдно друго гурне. — У тим се нешто стропошта с тавана, и са великим треском и лупом падне у куйну баш пред собна врата, а муж и жена падоше у соби од стра. — Они су сами причали да тек кад є вайкаде свануло могли су истом разазнати шта се око њи збива, и кад су чули да свет у велико сокаком иде, усуде се и они на полћ изаћи, и кад су собня врата отворили нађу мложину земляни црепова, а кућнћг белова где пред пећом на огньишту тихо почива. Еле први поглед на црепове и белова разясни им шта є било. Белов є из шупе, коя є с кућом под єдним кровом,

са кола скочіо на таван, па нанюшкао велики ћуп у ком є маст била, туріо главу у ћуп и лизао га до некле, а кад ніє имао шта лизати, хтео є главу извући па ніє могао, он є онда ћупом грувао, вукао се на трашке по тавану овамо онамо, док ніє наишао на бацу и с ћупом заєдно пао. —

Ово разяснѣнѣ незадржи мужа и жену да недаду светой цркви што су обећали, єр веле да су могли од стра и умрети или полудити, да их ніє сам Бог сачувао.

За сад молим да будете са овим причицама задовольни док их више не сазнам. Шалѣм Вам их у писму єр знам да Ви због єзика и правописа све прерађуєте. —

Мило ми є да ме є Круніа ядранка поздравила и да ме се сећа. Кад будете г. Милану писали молим Вас да и Ви ню од мене поздравите. Я се Круніє више пута сећам како ме є питала кад Вам є у Митровицу код г проте на састанак изашла — „а єсу ли Бога ти Милицо овђе сви Ришћани?“ На питанѣ што она мисли да овде у Митровици нису „с в и Р и ш ћ а н и?“ рече му да по томе суди што пролазе по крај цркве а капу не скидаю. Безазлено питанѣ, али врло на свом месту; — іош да дође Круніа у друге вароши и села (Митровчани иду прилѣжно у цркву) недельом и светцима, рекла би — куку мени, каква є то лієпа црква, а тако мало овђе Срба има! Єр Срби покрай цркве пролазе, а неулазе. —

Жао ми є тога, врло жао што писасте да майка и Мина нећєю у бербу доћи, а я их ово дана сваки час очекива; но наравно кад є майка слаба нису могле доћи. Дай Боже живота и здравля па до године да будемо у то лепо доба у Фрушкой заєдно. Ми ћемо ове неделѣ почети у име Бога бербу, сад спремамо бурад.

Сад примите сви од нас срдачни пріятельски поздрав.

Септембра 21. у ютру рано

Данас за моѣ листове немогу имати ништа, ѳр се спремамо за бербу, кою ћемо у име Бога сутра почети, али да мой дневник не прича данас како се меси лебац и тарана за бераче, поранила сам да ставим слѣдующа два превода:

I.

Любомирски.

(По немачком.)

У сокаке пусте ћутећ
Княз Собѣски улази,
Коій разби турску войску,
Бечу тебе избави!

*

Ћутећ' ѳзди племство польско
Око свога войводе,
К'о шарена дуга око
Вечерняче сяйне звезде.

*

О побѣдо кад є гроблѣ
Драге браће оставлѣно!
Жетво после кад є тучом
Златно класѣ побієно!

*

Ћутећ ѳзде бойни друзи;
Само с' ѳдна смеше уста,
На коя сад изалази
Смей и друга шала пуста.

*

Любомирски за ког с' каже
Да за сузе незна никад,
Но да му є око ведро
Као юг и сунце свакад.

*

Сваку тугу зна разтерат'
Са шальивом коіом речи,
И ма какве срца боли
Любомирски шалом лечи.

*

Он поздравля познате му
Све сокаке, и школски кров,
Родитељи куд га слаше
У наука светли дом.

*

Наукама біо є веран,
А као њима и свуда:
На балови први играч,
Први гди се с чашом куца.

*

А сад све є порушено,
Свуда сама развалина!
По сокаци гледећ пусти
Млади Поляк проговара:

*

„Лепи Бечу зло с' изгруван!
Немогу те познати,
Ко богинѣ кад нагрде
Лице лепоѣ невести.

*

„Твоє крчме свуда празне
Храм веселя некада!
У скамія пусти чами
Сад богиня Самоћа!

*

„Сада место оне капљ
Коя срце и дух крепи,
Из бурета празног крчмар
Гди є скривен біо лети.

*

„Ой над крчмом свели венче!
У коіой су бурад празна,
Зар неможеш умамити
Од нас кога госта жедна?

*

Флауташи, егедаши,
А ма гди сте сада ви?
Тамбураши и цитраши,
Весео свете гди си ти?

*

„Ево моя нога игра,
Дай Мазурку овамо!
Само да ме конь нелупи
О срушени зид тамо.

*

„Лепо є било тамне ноћи
По Бечу се шетати,
Весео, или санярински
Сяйне звезде гледати.

*

„А ко би се сада ноћом
Овим чудом шетао?
Та по ови развалина
Нос би лако разбіо.

*

„Храму Муза, твоє двери
Затворене су сада;
А што мени таку любав
Неучини никада?

*

„Што му драго, прими и ти
Овай поздрав моих суза:
Кад загрми гром топова
Онда мора ћутат' Муза.

*

„На прозоре редом горе
Сад ћу бацит' поглед мој,
Оће л' коя лепа ружа
Послат' доле поздрав свој?

*

„Єсу л' руже свуд увеле
Или красе други стан?
Є ли задај ратнѣ бурѣ
Њима бio несносан?

*

„Лепи Бечу ма шта било
Нiє за те да тужиш,
Већ у зиде порушене
Єк веселя да вратиш.

*

„У ведроме зраку сунца
Што є синуо над тобом,
Ево я сам прва шева
Што т' долеће са песмом!“

*

Тако с' певао польски сине!
Но ти трунеш одавно,
И одавно с' из пепела
Беч до звезда диго славно.

*

И сад има лепи ружа
Коє красе млоги дом,
И ори се на све стране
Беч са песмом веселом.

*

Блистаю се свуд палате
И високи дворови,
Отворени свуд и пуни
И муза су храмови.

*

Нису више празне крчме,
Бруе гости весели;
За то што се тога тиче,
Ти се за нас небрини!

*

Ал погледай у дальину
Отечеству лепом твоме,
Пак ћеш моћи заплакати
И у гробу леденоме!

Врбованѣ.

(По словачком)

Дванајст у крчми свирача свираю,
Свет се нагрнуо, момчад подвикую,
Крчма пуна люди, најпосле играти
У крчми почеше млади врбонкаши;
Ногама заплећу, рукама тапкаю,
А на момчад младу они погледаю.
Іоване! Іоване! у младостне дане
Недај се занети међу те катане,
Мундир теби даю за ту кабаницу,
Оће те преварит' на мою душицу.
„Добро є некоме код пећи седити,
А незнате шта младић мора подносити
Кад заигра срце, а мишце набрекну
К'о кишньи бобрци на оће да пукну,
Кад се мисли роє, а нигди да стану,
Нађу шта да творе, на ту да остану,
И кад он юначку песмицу запева
Па тек пустой гори своє туге пева,
Са срца и с душе тайни глас излази
Па тек у стенама одзива налази;
Іош се ниє ни разишо глас ми по долини

А већ грмлявина одзива се мени.
Мати моя мати, кад си ме волела
Зашто си ме такой судбини предала!
Тиснула си ме у тай туђи свет
Као кад из црепа изађе млад цвет.
Тежко є претежко ньиви без кишице
Іош е теже кад каква туга мори срце;
Єр кад нема кише, онда роса влажи,
Бећар нема ништа, већ за лепшим бежи,
Бећар нема ништа до наду єдину
Да ће кад имати милию годину".
Іован за столом седи разжалћни,
Седи разжалћни, врло замишлћни,
Очи му плачеду, лице му се меня.
„Ах гди да на свету нађем утћшеня! —
„Оћу ли ићи да косим пшеницу
„Или ћу препасат' юначку сабльицу?
„Коса се о камен може поломити,
„А Сабля се бритка може отупити".
Катане ногама вешто заплећеду:
„То су момци то су што мамузе носу,
Не ти одрпани што девойке просу.
Пимо момци, пимо, ко више може пити,
Наш є краль богат, пак ће све платити".
Мамузе звецкаю, чаше се куцаю,
Некоме у здравлћ сви сад напіяю,
Сви сад напіяю, и руке дигоше:
„Сад си наш Іоване" — весело кликнуше,
Сад ћеш носит саблю — зелену доламу
На коню яхати равно вицишпану."
Веселе се момци, а музика свира,
Іованова майка с врата проговара:
„Тешко сам те сине и горко ранила,
А гле сада шта сам тужна дочекала!
Я сам се надала бит' майка три света
А сад и тай єдан од мене одлета.
Сад могу продати конћ и волове,

Може гром ударит' у пусте стодоле;
Єр ће све коровом и трнћм зарастити
А врана на крову гньиздо насадити
Кад буде од свуда людма поплашена,
Дошиће да живи ди никога нема,
Пак ће на крову жалостно гакати,
Кад за тобом майка буде умирати".
Іован поднапити тихо поиграва,
Драга опет свога драгог оплакива:
„Шкода што то пре нисам дознавала,
Я би ка кошута од тебе бегала,
Нити би ти свою веру задавала;
Или би на врати крстић урезала,
Под крстић три слова пером написала:
„Ето момче три пута, а четир путанћ,
Па иди куд оћеш, али не код Ане
Иль иди путаньом до бистре водице,
Не седи бадава овде код Анице,
Погледай у воду пуна є рибица,
У широком свету пуніе дћвица".
Жене горко плачу, момчад узвикую:
„Подай Боже людма оно што немаю:
Ком требаю коньи а коме волови,
А коме девойче по нћговой вольи.
Госпоћица бела треба господара,
А сабльица бритка та треба юнака".
Сабльица се блиста ко зорица она,
На ню се подупре рука Іованова,
На ню се подупре, погледа около:
„А зар мора овде тако бити као што є досад било".

Мало доцніе.

Єдна народна песма

(Овай час преписа од Паве слепице из Срема)

У свіет се нађи немогаше
По лепоти на гласу ћевойка

Ко Єлица єдна сиротица,
Сиротица без оца и майке.
Што є лієпа то є врло мудра,
Млоге кньиге кажу изучила *)
Од малена код бабайка свога.
Што є лієпа болѣ да є слієпа,
Што є мудра болѣ да є луда
Кад є тако нѣна срећа уда:
Запроси є војвода Маринко,
А Маринко слика и прилика
Бити глава Єлици ђевојки;
К том Маринко њој се куніяше
Да є воле кано очи своє
Од како є угледао младу,
Ал' да ником неказива рѣчи,
Єр му беше у животу люба
С коіом га є оженила майка,
А на силу да є Бог убіє.
Іош у кньизи њојзи говораше:
Пођи за ме, каяти се нећеш,
Волећу те, омрзнут те нећу,
Єр си моме срцу врло драга".
Кад Єлица кньигу проучила
На очи іој сузе удариле,
А војводи срце полетило,
Па му на мах кньигу одписує:
„Пођ' ћу за те војвода Маринко,
Или за те, ил' за землю црну". —
Стаде спремат' кићене дарове
Чим ће свога даривати војна,
И нѣгове сироте без майке;
Она спрема кићене дарове

*) Ово є друга народна песма коя ми до пера долази, где се каже за девојку да є млоге кньиге изучила, што ясно сведочи да є просвета и наука и код нашег народа била у дому свеђдно као и код други срећни народа онога времена. —

А војвода по звезди поручи:
„О Єлице мои яди вельи!
„Удаи се душо за другога;
„Моє шћери гує присојкинѣ,
„Неће кує у дворе маћію. —
„Кад узимаш чедо од срдашца
„Па ако ти буде мушка глава
„Надени му моє име душо,
„А надиме: мој несрећни војно.“
По сунашцу Єла одговора:
„О војводо моє несуђенѣ!
„Ти у срећи шћери разудао,
„И моєга гроба полазіо“.
То изусти, па душу изпусти.

У вече.

Писмо М. В. К.

Немогу писмо твом г. оцу оправити, а да и теби кою врстицу неприложим да и непосредно дознаш како ми є жао што ниси у бербу дошла да заєдно проведемо то лепо доба у поднебію Фрушке, кад природа свога посланства последнѣ плодове предає, а свако живо тай дар весело прима од майке, коя ће се задуго у покров мртвила увити, а кад се к нама опет са даровима поврати, Бог зна коєга од нас сад живи биће руке на вѣки скрштене, па неће моћи дара іой примити.

Ми смо хтели сутра почети бербу, али Ава одложи до прексутра, а я пред вече изађо у шетню у наше винограде са К. и малом Милицом. Обично се зауставлямо у винограду где є моя марела, од куда є диван изглед по околини, и у дальину на брегове Србіє. К. оде мало раніє због детета кући, почем

смо є накитили виновом лозом и грозђем: савили смо іой єдну лозу око главе и назадевали мали гроздића, и тако исто и око пояса, па є изгледала као мали Бахус, и нама млого радости причинявала, іош смо пожелили да си нам ти овде, па да нам є тако живопишеш. —

Я иза ньи останем да зе тебе насликам пером овай дивни образ природе, коя є сад у праштаню с нама, предаваюћи нам своє последнѣ дарове. Погледиш по виноградима, грожђе се румени и плави кроз лишће коє є већ єсен заданула; онде се жути дгуня, онде румени зимска крушка ил ябука, а све є последньи природе дар! Овде — онде видиш самотног пудара, где стазама хода, и великим бичем завитли и пукне на црно ято чворкова, коє є нагло да где у члан падне! По високим трешняма бели се на мотки подигнут дрвени витлић, кои найманьим ветрићем покренут, окреће се, и дає од себе гласа, кои сє по тишини природе подалеко чує! Кад се вече спусти, онда се укажу разсеяне пударске ватре, коє трепте као какве велике звезде, и са землѣ ноћном небу и звездама неизказано дивно одсяюю! —

Ово нека ти є само шкица од дивоте ове, кою ти само зато шалѣм да те красотом своіом превуче и постане предметом вештог кишта твога. —

С Богом! прими срдачни поздрав, и поздрави нашег пріятеля Франкла, г. секретара и секретарицу, и све.

Твоя . . . . .

Септембра 22

Преводи:

Два путника.

Одломак из петнайстог столећа.

Видители ону на повр ш'ю єдне ливаде незнатну варош кроз кою єдна мала рѣка протиче; она є само

знатна због они пет кула са звонама, једног великог зданія, и једне на источном брежульку особито сазграђене куле. То је варош Лош, у војводству Бери, рѣка се зове Индр, а у кули на којој се позлаћена застава вије, затворена је лепа Агнеска, која се своєвољно ту заточенію предала кад је њен љубезник краљ одпутовао у своју престолницу Бурж. Она је то из љубови учинила да тим угове љубоморству Карла седмога, кои се опет њој за љубов отважио и само кралѣвство жертвовати. Агнеска чека краља, али краљ има узрок што се још неможе натраг у Лош повратити.

Видители од оне стране друма, куд најлепша лепотица света своје чезнеће погледе управља, доле доле сасвим на дну хоризонта једног на коњу путника? Он језди сасвим сам, и чини се као да му сѣверни ветар оће да однесе огртач и перјаницу. Видители га — но више га неможете видити, јер се из међу вас и њега спустио облак.

Тај је путник сишао са свог арапског коња, и ушо у једну сламњу колебицу у једном углу луга, да се у тај ма заклони од беснеће олује, а мож'да и за то да непокисне, да може у пристојном оделу изаћи пред Шабана председника.

Колебица у коју је путник ушао била је притежаније једнога угљара, кои је с породицом одсутствовао; но у колеби бијаше један средовечан човек, бледог лица, и у летњем простом оделу, кои сасвим слободно као у својој кући пропирује од сировог корова ватру. Овај други путник стран, и од зла времена заклон тражећи као и онај први, чињо се у овом остављеном сиромашком стану сасвим задоволян, као да је у својој палати.

Сад започне онај кои је пре дошао био: Ваша милост стоите на врати са уздом у руци као да би искали милостињу?

Я сам драги пріятелю! одговори после дошавши путник, деліо од пре сам млогим људ'ма милостиню, но никад неулазим ни у пайсиромашніи стан пре, док незаиштем дозволенѣ од господара чіи є стан.

Господар сам я, рече нашавши се у колебици: єр сам овде, — изволите само унутра! Она хуля газда ніє овде, огрейте се само добро код нѣгове ватре, па онда да ми помогнете тражити єдали є какво стакленце с вином у ове прнѣ сакріо.

Ево добре ракіє, кою я увек са собом носим кад путуєм, рекне онай други путник.

Я баш имадо жељ велику — ви као да сте човек кои добро и угодно живи, єр вам є ракія особита. А куда путуєте?

Я у Лош.

И я тамо идем. А познаєте ли ви кога у Лошу?

Пре неколико месеци мой пріятелю, познавао сам тамо сваког.

Како то — а сад? —

Ви као да сте яко любопитльиви.

А ви скривени у ћутаню — но я могу и умерен бити, престанимо од тог разговора. Ви можда и пак немате неправо — познаєте л' ви президента Шабана?

Я к нѣму идем.

И я, рече први путник.

Пазльиво погледаше оба путника єдан у другог, па онда рече коняник:

Ваше име?

А єсте ли ви мени своє казали? -- Што му драго, я се зовем Ландри, сирома сам као ђаво, па идем да тражим єдно место код кралѣвски судова.

Тако? — мило ми є што се састадо с вама. Я сам у некой неприлици због мои добара поради неке парнице, кою ми наметнуше. Ви без сумнѣ разуменате законе кралѣвства?

Я? Та я незнам ни єдног параграфа.

Па оћете и пак да примите званіе?

А шта знам чинити? Я кои имам на рани жену и троє деце. Дуго време одправляо сам єдан гадан занат, біо сам увода, па онда сам біо ятак, и шта я знам све шта сам біо, но сад сам се покаяо, и наумио сам да іош данас ступим у моє званіе.

Я вами и вашой деци желим срећу, одговори страни, кои удубљѣн у своє мисли ніе ни полак чуо шта овай говори, дакле примите се Ландри званія, и одправляйте га поштено, а почем нас є промисл овде саставио, то ми допустите да учиним єдно добро дѣло — можда є последнѣ у том отечеству!

Злато? — кликну зачуђен први путник, о та кажите ми ваше име, да се за вас са моіом женом и децом Богу молим.

Име моє пріятелю мой име є єдног прогнаника, но я се нећу никад стидити изрећи га, єр є име єдног човека без порока. Я се зовем Жак-кер. —

Ви милостиви господине? викну Ландри єдним кораком натраг ступивши, зар сте ви онай злоуди кралѣвски среброключар ком учинише парницу у Буржу?

Я сам вам казао да сам невин. —

То се мене нетиче. Ви сте милостиви господине осуђени.

Како осуђен? у прогонство? Да мой пріятелю, у прогонство, настави коняник, сад сам позван у Лош да тамо примим последню заповест од краля мог господара. Президент Шабан, кои є мою парницу и предложіо, оће самном да говори, и без сумнѣ да ми преда кралѣвску заповѣст, с коіом ће ми се дозволити да узмем о свом трошку єдну лађицу, и да с моіом породицом идем у источну землю Тамо хвала Богу имам сродника и пріятеля.

Милостиви господине! неидите нипошто у Лош. —

А зашто?

За то што я тамо идем.

Па с тим болѣ, бар ћемо путовати заєдно. Имател' волю узяшити мога коня? Єр ми се чини да сте слабог здравља.

Я се сад здравіє и болѣ осећам него што ће те се ви осећати кад будете ступили у собе президента, одговори први путник.

Сад с Богом! и будите здрави, време се разгалило, а мой конь копа ногама, видѣћемо се опет у вароши.

Чувайте се неидите у Лош, викну Ландри. Ви сте пред суд позвани а и я сам; президент чека вас, а чека и мене, само нам є различан посо, врло различан. Єдном реч'ю милостиви господине, я идем у Лош да вешам, а ви да будете обешени.

Како? Зар сте ви — —?

Тай сам я, — милостиви господине! —

Сад видите како Ландри отмѣном господину руку пружа, кою овай несме да стисне, и кад се они брзо на противне стране удалише, рече сребролючар почем найпре свог арапског коня оштро ободе: Тако се благодари Іовани д'Арк и мени; нама двома деци из народа, кои смо можда избавили отечество ово.

II.

Игранѣ у самртном страу.

У време паметидостойне обсаде Ліона коя се у буну догодила, біяше пѣсник Фонтанес тако несрећан у сред развалина ове вароши затворен бити; непріятельске бомбе разрушише му кућу, и он немогаше више никад ону знатну суму злата, сребра и банки, што є као човек прикріо біо, нађи. Имао

є Фонтанес младу лепу жену, и єдно дете, коє се скоро на свет родило, те тако пун бриге и страха за ова два нѣжна створа заключи поред све опасности да остави варош. На ту цѣл морао є прво и прво прибавити пасош; па кад є ту незгоду и опасност победіо, дође друга, при коіой би найвештіи измишлячки дух очаявати морао; особито кад се тицало тога, како да се изнесу оне драгоцѣности и адиђари међу коима беше єдан републиканской идеи противан пеар, ког є Фонтанесова породица іош у време Олимза од єдног монарха на дар за отличіє добила, и на ком є неки особити вештак изрезао грб краля од Сардиніє. Ту драгоцѣност изнети задаваше му найвише страха. Шта є могло опасніє бити него єдан такови пеар у оно доба, кои є у таком почитаню біо, па іош кралѣвски грб на себи имао! То би значило трипут подпомагати Пита и Кобурга. Па опет мораде се са тим опасним пеаром заєдно из вароши изаћи, или изложити се известной смрти онде; мораде се из вароши одлазити и оставити све помоћи изворе? Ко би му онда могао предсказати дал ће жив из опасности изаћи, и куд іош мора бегати, и докле ће траяти нѣгово изгнанство!

У той невольи заключи пѣсник отићи єдном свом познанику, неком добром и поштеном републиканцу, кои є до скора као баштован мирно и задовольно живіо, а сад сасвим біяше сирома пропао, од како баште исто тако као и палате зло прођоше, и од како републиканска земля нехтеде нисчим другим рађати до са стаблама слободе. Код тог познаника свуче Фонтанес своє обично одело, па га замене одећом правог Санскулота, како би изгледао по оделу као какав бунџія. Сад мораде црну разбарушену козу имати, єр шта є онда већма забранѣно било по учешляна и заглађена против слободе коса! Он обуче широке панталоне и гвожђем оковане ципеле без шнола; старе своє шноле остави

баштовану да их положи на олтар отечества као патріотски поклон. То, и іош друге неке налоге баштовану предавши, наскоро біо є наш пѣсник за своє предузеће од главе до пете снабдѣвен.

Неколико часова после тога изађе єдан тежак са тешким пртеним завежљаєм из єдне куће, а тай тежак не беше нико други него наш пѣсник Фонтанес. У пртлягу ког он на леђи носаше било є сребро и злато, и онай опасни пеяр. Тешко и лагано корачаше преобучени тежак, и дубоко стеняше под своим теретом; неколико кораци за ньим ишла є нѣгова млада породица са пасошом. Они морадоше проћи баш покрай оне ужасне смртне справе коя є онда непрестано свой посао радила, у сваком тренутку са претећим ударом спремна, а своим замаєм никад непромаша. Сирома Фонтанес пребледи, нѣгова супруга поче примѣтно дрктати: ньиов положай постаде врло страшан. Да су били другим путем отишли и ту смртну справу обишли, пали би у подозренѣ; усудивши се дакле овуда проћи, морадоше той грозной за човеческо уморенѣ спремной справи смѣло у очи гледати, єр најмањи знак гнушаваня овде є значіо као преступленѣ, и излагао их є страшной опасности да на себе обрате позор, кои би за ньи зла слѣдства имао, дакле такови позор морадоше се са свим силама упети да одклоне. Али како ће они мирно и равнодушно гледати онай страовити мач на ком се іош пушила крв мож'да каквог пріятеля! Ал нужда гони, на нешто се мора одважити: већ є мач пред ньим, и Фонтанес вратом и главом погнут, притегнувши каише од пртляга на леђима, гледаше занемлѣн и застрашен на смртну справу.

Сад му приступи єдна хуля ког крвожедльиви поглед никакво добро непредсказиваше, єдан од они люди кои никад са тог ужасног места одлазили нису, и коє с правдом називаше тѣлохранителъи гилотине. Ти си се канда поплашіо? рече он пѣснику, кад си

тако упро очи на народньи бріяч? — Какав стра! одговори Фонтанес, зар сам я федералиста да се требам бояти од народнѣг ножа? Гром и пакао! Погледай ме іош єдаред: зар я имам великашко (аристократско) лице?

У том тренутку стиже и госпа Фонтанесова, она є кукавица сва дрктала од стра, приклонила главу к детету да прикупи себи снаге и смѣлости у овом страовитом тренутку.

Хе да! ко си опет ти? упита други инквизитор. — Я сам онай што платно перем, — одговори Фонтанес. А та женица? — Ха ха; то ти брате іош питаш? Та погледай у оног малог на нѣним рукама, ніє ли као плюнут на мене палик! вере ми а ни моя бакица ніє тако ружна. Хе, шта мислите имали хрђаво око? — Та добро, добро, али зашто си упро очи тамо у гильотину тако..... А, зар є то забрањно? Та кажите сами божіи люди! Зар ніє гилотина због народа начињена? Шта би ми радили, ти, и я, и сви скупа да немамо гильотину; — Та истина, ти имаш право; Ти си валян Санскулота!.... Доле са кицошима, доле са великашима! Да живи република! — — да живи гилотина! повика сва гомила као из єдног грла.

Фонтанесу немогаше та канибалска вика преко єзика прећи; нѣгова жена сва бледа дрктала є тако да є єдва детенце на рукама држала, она тражаше руком да се на што наслони, да се не сурва на землю, смелост іой изчезну сасвим, и у мало се неиздаде. — Ей, майчице, викну Фонтанес, зар ти нечуєш наше другове? Сад бако и ти мораш с нама заєдно певати: Ah ça ira, ça ira! ça ira! les muscadins! Ма грмило и пуцало, мора се певати! — И играти се мора; овамо руку! доле са твоим пртлягом! — Ал... — Доле, кад ти кажем, неће ти нико изести пртляг!.... Та зар нећеш да га спустиш доле! Вальда ти ніе за грбачу прилепљен?

На то као бесни притрчаше, и скидоше нашем пѣснику пртљаг с леђа, кои се најпре том противіо, али на скоро више мртав него жив дозволи чинити све од себе, бришући међутим ладан зној с чела. Он є себе већ за изгубљѣног сматрао; већ беше и нѣгов опасни завежљај у њиним рукама, они га метнуше на неку гомилу каменя, а Фонтанес са страом мишљаше: Сад ће ю преметати ствари, пак ће ю наћи пеяр, тай несрећни пеяр, па онда є све прошло. Он се већ біо предао своіой ужасной судбини, и хте де іош само да запроси милост за свою жену и детенце, за сироту свою жену коя сва укочена од стра прелепила се уз своє дете; іош єдном погледа іой Фонтанес у очи као да се опрости од нѣ, и опроштай заиште, и у овом последњем тренутку опет дође к себи! На єданпут дође му на памет єдно средство избавленя; он повика у највећем усклику и плѣсканю рукама као помаман. — Хе, — та ти си валян патрон, повикаше му другови. — Чуйте, дрекну Фонтанес, я сам нешто врло лепо измисліо! Моя женица мора сад играти карманьол, гром и пако, да весела живота! Ядна жена погледа га с највећим удивленѣм. — Хе, женице, незатежи се! немойте замерити другови, іош іой є млада страшльива крв.... А ко ће међутим чувати наш пртљаг? Пртљаг заєдно са дететом то се већ разумева..... Тако.... само полагано спустите тог малог на ове кошулѣ: Он є навикнут на пртлягу спавати свеєдно као и на перю.... И сад, майчице, овамо руку! Овамо ви другови да склопимо патріотско коло!

Жена га є разумела, осмѣли се и скочи у коло, и док су муж и жена уздисайма благодаренія молитву Богу у себи молили, играли су у єдно, и колко су могли помагали су урлати речи страшне карманьоле.

На последку дође час њиовог избавленія: Дете предадоше матери натраг; Фонтанес сасвим мирно даде себи подићи на леђа пртљаг, и кад се по том

са друговима растаяо, руковао се с њима у знак братинства, жену свою с дететом пусти неколико кораци на пред, и кад Санскилотима рече последнѣ с Богом, попева у ходу неколико верзова од оне при растанку праштаюће се песме, коя є после забранѣна.

III.

Цар Франц и нѣгов учитель.

Граф Хоенварт кои є као митрополит бечки умро, као каноникус біо є учитель аустриском престолонаслѣднику Францу, а после Францовог пунолѣтіа буде поставлѣн за владику С. Полтенског. Франц поставши царем, у чувству благодарне опомене украси свою собу сликом свога учителя. Кад є умро кардинал Магази, митрополит бечки, дође Хоенварт у Беч на погреб, и том приликом учини цару своє подворенѣ. Кад є видіо свою слику у соби царевой, врло є біо тронут и пріятно изненаѣен. Цар то примѣти, па упита учителя свога: „Шта мислите, ко є то?“ Скромно смешећи се одговори Хоенварт: „Я мислим да є то владика С. Полтенски.“ Цар узевши Хоенварта пріятельски за руку, одговори му: „Преварили сте се; То є садашньи митрополит бечки.“ —

ДОДАТАК.

Прво пролеће после ови песама.

У пролеће год. 1855.

Зима прође, с ведрог неба
Благо сунце гріє
И развія зеленило
Землю да увіє.

*

Пролеће се љубко смеши
На увела поля,
Нови листак од подашног
Прима брег и доля.

*

Све што люта зима стлачи
Іош лепше повраћа;
Ал се мени свом лепотом
У црно обраћа:

*

Оно нађе место єдно
Ког небеше пріє,
А на коме моя суза
Жалостна се ліє.

*

И то место пролеће є
Увило зеленим,
Ал пред моим мутним оком
Прелива се црним.

Мајка моя ту почива:
Нек пролеће цвета,
Веселога мог пролећа
С овим гробом неста.

*

Ком пролеће разцвета се
А он бере цвеће
У китнясти венац віе
Ал — да на гроб мене,

*

Пролеће є томе црно,
Црни су му дани,
Єр свуд му є пред очима
Онай брешчић тамни.

ДОДАТАК.

Моє песме после десет година.

I.

Чарна горо што се не зелениш,
Срце моє што се не веселиш?
Како ће се гора зеленити
А како ли срце веселити:
На зелене гране мраз є пао,
Срце моє тешки яд напао;
Али иде зелено пролеће
Зелен листак горици донеће,
Срце моє ничем се ненада,
Свака овде издала га нада,
До што очи по небеси блуде
Да ту милу надежду пробуде:
Ладна да є на измаку зима
Коя своим облаком прикрива
Мили ми род, и нѣгове паде,
Да пролеће коє иде саде
Носи Србу осмеяк зорице
И он тужно да разведри лице.

1864.

II.

Лепо цвета зелено пролеће
И увія по гори дрвеће.
Свуд весело, и свуд се зелени,
Ал небуди ништа радост мени.
Када сунце зася и огране
А одсяи весна на све стране,
Пак се блиста, тице свуд певаю.
Сузе моѳ ту се умешаю;
Ѳр на гробу ютро нађе мене,
А какве се с гроба чую песне?
Каква може моя бити песна
До да ми ѳ црна и та весна:
Гроб ѳ овай с коим све сарани,
С коим су ми поцрнили дани,
Гроб ѳ овай оца ми милога,
И сад немам никога до Бога!!!

1864.

III.

Лепосава.

То є било єдно дете мало,
То є біо диван створ Господа:
Погледаш є, оку ти се чини
Да то анђео по земльици хода.

*

Очи пѣне к'о две лепе звезде,
Трепавицом дугом осѣнѣне,
Обрвице к'о киштом вештака
Над два црна ока повієне.

*

Све милине нѣзиноме лицу
Више моћи беше одредиле:
Той лепоти и саме граціє
Као лепшой би се поклониле. —

*

Умилятост, и са тим є чаром
Окитила лепоту природа.
К савршенству єдног створа дивног
Господ и дар разума придода.

*

Детенцету од четири лета
Дивише се збору и памети;
Прорицаше да ће родительма
Сяйну круну поноса донети.

Судба црна друкчіє заключи:
Горка суза сад се над њом ліє,
Сунце нѣно на излазку заће,
И све наде црна земля кріє.

*

Лепо дете браца наймлађета!
Волела те сея оца твога,
Волела те и срцем и душом
Ко зенице оба ока свога.

*

Моє благо, моє све на свету,
Сунце ярко, тако сам те звала;
Али и ти чедо умилято
Моме си се чувству одазвала

*

Ником тако као твоіой „Дади“,
Ниси руке на сусрет ширила;
Мени, кою судбина осами,
Три су света у теби сяила.

*

Сяйност мои светова потамни
Кад се твоє очи затворише!
Дани мои судбином суморни
У дне црне сад се претворише!!

У августу 1864.

БИБЛИОТЕКА

ИМЕНА ГГ. ПРЕДБРОЙНИКА.*

БЕЧ.

Њзина Светлост Госпоја княгиня Юліа М. Обреновића. 200. књига, за сиротну србску децу у Београду.

БУДИМ.

Високопреосв. госп. Арсеније Стојковић, епископ. 20 кнь.

БЕОГРАД.

Високопреосвештени господин архіепископ и митрополит целе Србіе Михаил.	—	—		60	**кнь.**
Сіятелна госпоја Томаніа Е. Обреновића	—			10	„
Госпоја Маріа С. Магазиновића	—	—		4	„
Госпоја Єлка Боіовића	—	—	—	2	„
Госпоја Тонка Пачића	—	—	—	1	„
Госпоја Любица Пескаровића	—	—		1	„
Госпођице Драгиня и Катарина Ц. Раіовићеве				2	„
Госпођица Милића Спасића	—	—		1	„
Господин Младен Ілінћ поручик	—	—		1	„
Господин Алекса Стојковић	—	—		1	„
			84 књиге.		

ШАБАЦ.

Господин Милорад Поповић Шапчанин				10	**кнь.**
Господин Димитріе Нешић, професор	—			10	„

ВУКОВАР.

Преузвишени господин Светозар Кушевић велики жупан сремски	—	—	—	20	**кнь.**
Племенита госпоја Єлена Миковића са своим пријатељицама	—	—	—	20	**кнь.**
			40 кнь.		

* **Ова књига ніе позивом на предплату обявлѣна, већ маленi круг оних кои су знали за издаванѣ ове треће књиге подпомогли су ово изданіе.**

114

КАРЛОВЦИ.

Пречестнѣйшии г. Діониси Поповић архимандрит.				2	кнь.
Преч. г. Иларіон Руварац архіђакон	—			1	„
Високоучени г. Милош Рапић народньи секретар.				2	„
Преч. г. Фердо Филиповић капелан	—			1	„

Високоучени г. професори.

Павле Кречаревић	—	—	—	1	кнь.
Стефан Лазић	—	—	—	1	„
Василіе Пасковић	—	—	—	1	„
Коста Радуловић	—	—	—	1	„
Іован Живановић	—	—	—	1	„
Г. Шандор Радовановић кнез	—	—	—	1	„
Г. Іоца Поповић Зубан	—	—	—	1	„
Г. Іоца Клисарић	—	—	—	1	„
Г. Іосиф Поповић	—	—	—	5	„
Високоуч. г. Милан Димитріевић правник и богослов				1	„
„ г. Сава Стојшић правник и богослов.				1	„
Г. Спиридон Мауковић богослов	—	—		1	„

Господ. гимназисте.

Іован Симоновић	—	—	—	1	кнь.
Светозар Ристић	—	—	—	3	„
Панта пл. Поповић	—	—	—	1	„
Мојсило Клисарић	—	—	—	1	„
Ђорђе Газимировић	—	—	—	1	„
Милош Карапанџић	—	—	—	1	„
Васа Николаевић	—	—	—	1	„
Ђорђе Петровић	—	—	—	1	„
Данило Прица	—	—	—	1	„
Димитріе Станисављевић	—	—	—	1	„
Теодор Іовановић	—	—	—	1	„
Никола Константиновић	—	—	—	1	„
Іован Груић	—	—	—	1	„
Милан Іовановић	—	—	—	1	„
Андріа Јанековић	—	—	—	1	„

Свега 49. књига.

Скупіо Миливой Мауковић и Андріа Козјак. —

МИТРОВИЦА.

Пречестнѣйши господин Урош Милутиновић прота митровачки	—	—	—	20	кнь

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р13Ср II 18|3.1

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19Ср II 18|3.1